

Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції за різними юридичними напрямками

Проблеми правотворчості очима науковців

Частина I

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

www.lex-line.com.ua

Юридична лінія

9 лютого 2010 р.

**УКРАЇНА
Тернопіль
2010**

Проблеми правотворчості очима науковців: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції(Частина 1).-Тернопіль, 2010.-92с.

В роботі зібрані кращі доповіді з юридичних питань, які оприлюднені на інтернет-сторінці www.lex-line.com.ua.

Адреса оргкомітету:
46010, м. Тернопіль, а/с 1079
тел. 0979074970
E-mail: confer@ua.fm

Оргкомітет міжнародної науково-практичної інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язкове.

ВИДИ ДОГОВОРІВ В РИМСЬКОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Балан Андрій Степанович

студент юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

Значення вивчення римського права для юридичної освіти ХХІ ст. не лише залишається актуальним, але й посилюється. Як і раніше воно становить особливу цінність для професійної освіти сучасного юриста, а також для підвищення рівня його загальної освіченості та розширення світогляду. Рецепція римського приватного права мала місце в нашій країні і у процесі законотворчих робіт останніх років, зокрема під час розробки Цивільного кодексу України, який повністю відповідає сучасним тенденціям розвитку приватного права в Європі.

Договори були основною правовою формою, за якою здійснювався величезний товарний і господарський обіг Стародавнього Риму. Правовий вплив поширювався на всі економічні, торгові та інші відносини. Римська юриспруденція створила розгалужену систему договорів, яка забезпечувала надійну правову основу ділових відносин. Римське договірне право класичного і посткласичного періодів – результат тривалого розвитку, вдумливого аналізу і відбору практики преторів.

Договір (*contractus*) – двостороння угода, в якій виражена воля двох сторін, спрямована на досягнення певного правового результату – виникнення, зміни або припинення прав і обов'язків. Договір є угода двох або кількох осіб про здійснення певної правової дії або про утримання від її здійснення. Більшість договорів – двосторонні угоди, в яких сторони – контрагенти. Можуть бути також тресторонні та багатосторонні договори, але в римському праві вони зустрічалися рідко [1, 48]. Предмет договору – певна дія, бездіяльність або відмова від здійснення дії.

Римська договірна система, будучи досить розгалуженою і багатоланковою, охоплювала всі господарські відносини. Вона розрізняла два основних види угод – контракти і пакти, які істотно відрізнялися.

Контракти як угода формально визнавалися приватним правом і забезпечувалися позовним захистом. Система контрактів була замкнутою. До неї не допускались будь-які інші угоди, не визнані приватним правом [2, 78].

Пакти – неформальні угоди, тобто саме ті, які породжували ділове життя за межами кола контрактів. Вони не передбачали позовний захист, не мали юридичного значення, покладаючись лише на своїх контрагентів,

на їхні моральні засади, а не на право. Невиконання пакту не тягло юридичної відповідальності.

Контракти поділялись на декілька видів. Критерієм поділу були підстави виникнення зобов'язань, що впливали з контрактів. Вони слугували критерієм розмежування окремих видів контрактів: реальні, вербальні, літеральні і консенсуальні.

Табл. Види договорів у римському праві

<i>Вид договору</i>	<i>Порядок укладення та інші особливості</i>
вербальні	Контракт укладався в усній формі і вважався чинним з моменту проголошення визначених фраз. Найдавніша форма договорів. Найдавнішим і найбільш поширеним видом була стипуляція.
літеральні	Особливі письмові договори, поширені в торговому обігу. Зобов'язання виникали через запис у спеціальних книгах доходів і витрат однієї із сторін, складання боргових розписок, підписаних обома сторонами або ж одним боржником.
реальні	Окрім угоди сторін за основними умовами контракту вимагали обов'язкової передачі речі, яка складала предмет договору. До реальних договорів належала насамперед позика.
консенсуальні	Найбільш поширена і найпізніша за часом виникнення форма контрактів. Зобов'язання виникали через просту угоду сторін за всіма основними умовами контракту. До цієї групи відноситься насамперед договір купівлі-продажу.

Відмінності між реальними і консенсуальними контрактами полягали в тому, що реальні виникали з моменту фактичної передачі речі. Жодна усна угода цього зобов'язання не породжувала і юридичного значення не мала [3, 98]. Консенсуальні контракти навпаки виникали саме з моменту досягнення угоди (усної чи письмової), хоча річ могла бути передана пізніше угоди. Згодом виникає ще один вид договорів – квазіконтракти (quasicontractus).

До консенсуальних договорів також належав договір найму, представлений трьома різновидами. Найм речей передбачав надання в тимчасове користування і за плату певної індивідуальної речі. Договір найму робочої сили, який укладався на певний термін і з фіксованою оплатою праці найнятого робітника, не отримав великого розвитку в умовах рабовласницької системи, де основною робочою силою були раби.

До консенсуальних контрактів відносилися також договір-доручення і договір товариства. Останній укладали з метою спільного ведення певної господарської діяльності [4, 56].

Життя та цивільний обіг зумовлювали появу зобов'язань не тільки з договорів та правопорушень (деліктів). Часто зобов'язання виникали з інших юридичних фактів, які римські юристи певним чином не систематизували. У докласичному римському праві і при укладенні договорів, і при тлумаченні їхнього змісту перевагу надавали букві договору, а не його змісту [5, 148].

Розрізнялися такі договори: правочини суворого права і правочини доброї совісті. Перші були властиві докласичному праву, другі – класичному. Насамперед при тлумаченні законів спостерігалася тенденція до все більшого проникнення у зміст, надаючи йому перевагу перед формою. Потім цей принцип переходить і на договори.

Нарешті розрізняли одно- і двосторонні договори, як і зобов'язання, що виникали з них. Договори, в яких одна сторона має тільки право, а інша несе тільки обов'язки, називалися односторонніми (наприклад, договір позики). Договори, в яких кожна із сторін мала права і несли обов'язки, називалися двосторонніми. Права та обов'язки розподілялися між сторонами не завжди рівномірно [6, 76]. Інколи одна сторона одержувала за договором більше прав і менше обов'язків, а друга навпаки – менше прав і більше обов'язків.

Розрізнялися договори платні (коли майнову вигоду мають обидві сторони, наприклад, при купівлі-продажу) і безоплатні (коли вигоду має тільки одна сторона, наприклад, безвідсоткова позика, позичка).

Ідеальним був договір, у якому збігалася воля і спосіб її виявлення. Тут ніяких колізій не виникало. Значно важче було у випадках, коли внутрішня воля особи не збігалася з її зовнішнім проявом. Розбіжності між справжньою волею і формою її прояву могли стати непомітними для другої сторони – контрагента [6, 151].

Римське право визнавало правочин, зроблений під впливом погрози, дійсним. Юристи обґрунтовували це тим, що “хоча і під тиском, під примусом, але ж волю я виразив” (*Coactus tamen volui*) [7, 144]. Пізніше прийшли до висновку, що воля, виявлена під тиском, не є дійсною. Особі, яка виявила волю під впливом погрози, надавався позов для оскарження правочину: позов з договору, або спеціальний позов – *actio quod metus causa*. Той, хто застосував примус, присуджувався до відшкодування завданих збитків. При відмові добровільно виконати вирок він присуджувався до сплати чотирикратного розміру заподіяної шкоди [8, 87].

Зміст будь-якого зобов'язання, і передусім договірнього, визначено відомою тріадою юриста Павла: *dare, facere, praestare*. *Dare* – в розумінні

передати право власності на певну річ однією особою іншій; *facere* – “зробити”, тобто виконати певні дії або утриматись від їх виконання; *praestare* – “надати” річ у тимчасове користування або надати певні послуги. Зміст зобов’язання (договору) визначав відповідні права й обов’язки сторін: оскільки сторони домовились про вчинення якогось діяння, то в другій сторони виникало право вимагати його виконання, а перша повинна була виконати зазначене діяння.

Найближча мета, задля якої укладається договір, називалася каузою. Договори, в яких мета проглядалася чітко, називали каузальними. Проте не в усіх договорах кауза була помітна. Існували такі договори, сторони в яких приховували мету, заради якої укладався договір. Ці договори (абстраговані від своєї мети) називалися абстрактними [9, 92].

Слово *contractus* (договір) походить від лат. *contrahere* – стягувати, тобто зводити в одне волю сторін. Це поєднання волі сторін, що зумовлювало укладення договору. Процес такого поєднання волі сторін або, іншими словами, укладення договору передбачав складний набір юридичних дій. Він починався з оголошення стороною, яка бажала вступити в договірні відносини, про свій намір укласти відповідну угоду для досягнення визначеної мети. Таке оголошення пропозиції укласти договір називалося офертою. Оферта могла бути висловлена в будь-якій формі та в будь-який спосіб, але так, щоб її було правильно сприйнято певним колом осіб. Це могла бути пряма пропозиція майбутнього боржника або кредитора іншій особі або невизначеному колу осіб вступити в договірні відносини, або оголошення, зроблене в доступній формі (виставка товарів на базарі, в лавці, в інших місцях).

Кожний договір або група договорів мали свій тип оферти. Наприклад, для стимуляції вона могла мати форму постановки запитання майбутнього кредитора: “Обіцяє дати мені сто?” На що майбутній боржник повинен був висловити свою згоду або незгоду укласти договір також у певному формулюванні. Сама по собі оферта договору не породжувала [10, 114].

Для виникнення договору вимагалось, щоб оферту прийняла зацікавлена особа (акцептувала). Прийняття пропозиції укласти договір називалось акцептом. У консенсуальних договорах акцептування оферти вважалось укладенням договору. В інших видах договорів, крім акцептування, для укладення договору вимагалось виконання певних формальностей (додержання форми передачі речі тощо). Від моменту їх виконання визначалися час переходу права власності на річ від відчужувача до набувача, перехід ризику випадкової втрати речі, настання інших юридичних наслідків.

Для укладення договору вимагалась особиста присутність сторін, оскільки зобов’язання трактувалося як суворо особисті відносини між

певними особами. Юридичні наслідки, що випливали із зобов'язання, поширювалися тільки на осіб, які брали участь в його установленні. Тому спочатку не допускалося встановлення зобов'язання через представника. Лише з розвитком обігу почали практикувати укладення договорів через представника, чому сприяло лояльне ставлення преторів, які визнавали чинність контрактів [9, 132].

Історичне значення розвитку державності і права Стародавнього Риму важко переоцінити. Римське право, яке за своєю живучістю і впливом на сучасність можна без перебільшення вважати найдовіренішим продуктом давньоримської культури, займає унікальне місце в правовій історії людства. Воно засвідчило найвищий ступінь розвитку права античного суспільства і в цілому стародавнього світу. Особливо детально в римському праві були розроблені механізми гарантування права власності та норми врегулювання майнових відносин, зокрема договірні зобов'язання і їх види, що є особливо актуальним в сучасних умовах розвитку ринкової економіки України, правова система якої належить до романо-германської правової традиції.

Література:

1. Дождев Д. В. Римское частное право: Учебник для вузов / Под общ. ред. В.С. Нерсисянца. – М.: НОРМА, 2002. – 420 с.
2. Панфьорова Н.А. Актуальні питання реформування правової системи України: Зб. наук. ст. за матеріалами V Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 30 – 31 травня 2008 р. / Уклад. Т.Д. Климчук. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2008. – С. 46-48.
3. Підпригора О.А. Захист володіння за римським приватним правом. - Право України. – 1999. – №7. – С.28-34.
4. Римське право: Підруч. / О.А. Підпригора, Є.О. Харитонов. – 2-ге вид. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 528 с.
5. Агафонов С.А. Римське право: Навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни. – К.: КНЕУ, 2005. – 143 с.
6. Аннерс Э. История европейского права / В.Н. Шенаев (отв. ред.). – М., 1996. – 400 с.
7. История государства и права зарубежных стран. Учебник для студентов юридических вузов и факультетов. Часть 1. Под ред. проф. Крашенинниковой Н.А., проф. Жидкова О.А. – М.: Изд. группа НОРМА-ИНФРА-М, 2008. – 468 с.
8. Макарчук В.С. Основи римського приватного права: Навчальний посібник. – 2-ге вид., доповн. – К.: Атіка, 2004. – 256 с.
9. Орач Є.М., Тищик Б.Й. Основи римського приватного права: Навчальний посібник. – Львів: Ред.-вид. відділ Львів. ун-ту, 2000. – 238 с.

10. Підпригора О.А. Основи римського приватного права: Підручник. – К.: Ін Юре, 2007. – 240 с.

ВИДИ ЕФЕКТИВНОСТІ НОРМ ЗАКОНОДАВСТВА

*Грекул-Ковалик Тетяна Анатоліївна
асистент кафедри теорії та історії держави і права Чернівецького
національного університету ім. Ю. Федьковича*

Питання, що стосуються проблем класифікації видів ефективності норм законодавства у юридичній науці, – дискусійні. Деякі автори вказують не на види, а на рівні ефективності [11, с.10]. Інші говорять про ступені ефективності [6, с.41].

Очевидно, що залежно від того, які завдання вирішують відповідні норми, їх ефективність може суттєво різнитися не тільки кількісно, але й якісно.

Заслуговує на увагу розмежування ефективності норм законодавства на інструментальну та соціально-економічну [1, с. 105]. У деяких працях виділяють юридичну і соціальну ефективність правових норм [12, с.48-52]. Однак даний поділ досить-таки умовний, оскільки юридична ефективність в цей же час є і соціальною, а соціальна ефективність являє собою більш широке поняття [6, с.45]. При цьому під юридичною ефективністю правових норм розуміють відповідність поведінки суб'єктів правовідносин вимогам, встановленим нормою права [2, с.57].

Розмежування юридичної та соціальної ефективності норм законодавства, по суті, знімає протиріччя між розумінням поняття ефективності як співвідношення мети та результату [12, с. 22] і новим трактуванням ефективності як міри збалансованості соціальних інтересів і забезпечення максимально можливої міри свободи [4, с. 215]. Відповідність результатів цілям законодавця буде характеризувати юридичну (інструментальну) ефективність, а забезпечення балансу соціальних інтересів, пониження рівня правового примусу в суспільстві – соціальну ефективність [1, с. 107]. Соціальна ефективність правових приписів, з огляду на її духовне та соціальне значення для розвитку суспільства, на порядок вища від юридичної. Юридична ж відображає лише формальне слідування правовим нормам.

Великий інтерес викликає запропонована С.О. Жинкіним класифікація видів ефективності норм позитивного права (норм законодавства) у відповідності з факторами (економічними, соціальними, юридичними і т.д.), що впливають на досягнення ефекту, запланованого законодавцем. Зокрема він виділяє: соціальну ефективність, яка впливає

із відповідності юридичних приписів соціальним потребам; політичну – залежить від того, наскільки конкретні норми законодавства забезпечують виконання державою своїх функцій; спеціально-юридичну, що виражається насамперед у дотриманні та виконанні приписів даної норми; виховну ефективність, якою володіють не тільки індивідуальні, але й загальні приписи; психологічну ефективність, що пов'язана з характером і широтою впливу норми на поведінку людей, їх переконання, на психічні процеси [1, с. 108]. Ж. Карбоньє писав про "невидиму ефективність" закону, яка полягає у психологічному впливі на людей [7, с. 15]. Доцільно виокремити й економічну ефективність норм законодавства, що залежить від того, в якій мірі конкретні правові приписи врегульовують суспільні відносини у сфері економіки.

Окрім суперечок та дискусій із визначення видів ефективності норм законодавства, проблему становить і розмежування їх відповідно до сфер правотворчості та правореалізації.

Так, у процесі правотворчості можна говорити лише про потенційну ефективність. Таку ефективність В.Ф. Прозоров назвав "ефективністю очікуваного регулювання" [8, с.53]. У деяких працях зустрічається і така назва, як "прогнозована ефективність" [10, с.21]. Лазарев В.В. вказує, що ефективність самої норми, яка має здатність задовольняти соціальні потреби, відображені в її меті, існує лише у можливості, тобто у потенційній ефективності [3, С.19-22].

Потенційна ефективність закону може бути коротко визначена як відношення належного до ідеального [5, с.57]. Терміном "ідеальне" в даному випадку виражена найкраща, на думку експертів – учених і практиків, модель суспільних відносин, яка мала би бути зафіксована у законі на даному рівні знань. У свою чергу, терміном "належне" охарактеризована модель суспільних відносин, фактично зафіксована у законі.

У процесі реалізації відповідної норми стає зрозумілим її дійсна, реальна ефективність. Реальна ж ефективність – відношення суцього до належного [5, с.57]. У цьому випадку термін "суцце" визначає реальний стан суспільних відносин, що регулюється законом, тобто практику застосування закону.

Таким чином, якщо законодавець повинен прагнути до того, щоб підвищити потенціал ефективності нормативних актів та їх приписів, що приймаються, то реальна ефективність норм залежить від усіх нас, від кожного члена суспільства.

З позицій форм реалізації права та характеру самих правових норм можна говорити про ефективне дотримання, ефективне виконання, ефективне використання та ефективне застосування норм права [1, с. 111].

При цьому характер ефекту залежить від специфіки норм і від характеру дій суб'єктів відповідних відносин.

Можна провести класифікацію видів ефективності норм законодавства у залежності від характеру цілей, що у них закріплені. Так, серед цілей правових норм в юридичній літературі виділяють: кінцеві та безпосередні цілі (вимірювання ефективності може здійснюватися на основі безпосередніх цілей, а не кінцевої мети, яка для цього надзвичайно широка та всеохоплююча); перспективні та наближені (перші не мають юридично обов'язкового значення, тоді як наближені характеризуються юридичною обов'язковістю); матеріальні та юридичні (ефективність норм права, що служать даним цілям, повинна визначатися, виходячи насамперед із їх «юридичних», а не більш віддалених матеріальних цілей) [9, с.39-40]; функціональні та предметні (такий поділ досить полегшує виявлення питань, пов'язаних із розмежуванням юридичної та соціальної ефективності правових норм, і повинен враховуватися при вимірюванні ефективності конкретних норм права); ступінчасті та неступінчасті цілі (дане розмежування не тільки дозволяє глибше осмислити ті чи інші сторони самого поняття ефективності правових норм, але й полегшує розробку методик дослідження конкретних правових приписів) [12, с.36]. В окрему групу виділяють ідеологічні цілі. Даний поділ потребує спеціальних методик для визначення ефективності правових норм відповідно до їх ідеологічних функцій.

Звичайно, ефективність у досягненні даних якісно відмінних цілей буде принципово різною.

Ефективність норм позитивного права (законодавства) може бути розмежована на види залежно від поширення ефекту в просторі, у часі та за колом осіб. Розрізняють також ефективність дозволів, заборон і зобов'язань [1, с.115].

Оскільки норми законодавства поділяються на регулятивні та охоронні, то є сенс говорити про відповідну ефективність конкретних правових норм. Так, ефект від норм, що володіють регулятивною ефективністю, виражається у безперешкодному, ефективному, оптимальному і взаємовигідному здійсненні прав і добровільному виконанні обов'язків. Охоронна ж ефективність виражається у зменшенні числа актів поведінки, що порушують правові приписи, пониженні рецидиву у випадках порушення конкретних норм.

Отже, важливим завданням для юридичної науки на сьогоднішньому етапі її розвитку є розмежування та приведення у відповідність усіх видів ефективності норм законодавства, що сприятиме більш оперативному та чіткому аналізу причин неефективності та недієвості нормативно-правових актів або їх окремих положень.

Література:

1. Жинкин С.А. Психологические проблемы эффективности права. – СПб.: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2009. – 373с.
2. Законодательная техника: научно-практическое пособие / Под ред. Ю.А. Тихомирова. – М.: «Городец», 2000. – 272с.
3. Лазарев В.В. Эффективность правоприменительной деятельности и пути ее повышения // XXIV съезд КПСС и проблемы повышения эффективности советского права. – Казань: Издательство Казанского университета, 1973. – С.18-32.
4. Лапаева В.В. Социология права / Под ред. академика РАН, д.ю.н., проф. В.С. Нерсесянца. – М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА · М), 2000. – 304 с.
5. Леванский В.А. Моделирование в социально-правовых исследованиях. – М.: Наука, 1986. – 157 с.
6. Морозова И.С. Льготы в российском праве: проблемы эффективности // Правоведение. - 2001. - № 4. – С. 39-50.
7. Никитинский В.И. Эффективность норм трудового права. – М.: «Юридическая литература», 1971. – 248 с.
8. Прозоров В.Ф. Качество и эффективность хозяйственного законодательства в условиях рынка. – М.: «Юридическая литература», 1991. – 141 с.
9. Самощенко И.С., Никитинский В.И. Некоторые проблемы методологии изучения эффективности правовых норм // Проблемы социологии права / Редакционная коллегия: В.Н. Кудрявцев, А.Б. Чяпас (отв. редактор). – Вильнюс, 1970. – Вып.1. – С. 35-43.
10. Федосова В.А. Эффективность действия норм советского государственного права. – Воронеж: Издательство Воронежского университета, 1984. – 157 с.
11. Эффективность гражданского законодательства (актуальные вопросы) / Под ред. В.П. Грибанова.- М.: Издательство МГУ, 1984. – с.192.
12. Эффективность правовых норм / Кудрявцев В.Н., Никитинский В.И., Самощенко И.С., Глазырин В.В. – М.: Юрид. лит., 1980. – 280 с.

ПРОБЛЕМИ САМОВРЯДУВАННЯ ТРЕТЕЙСЬКОГО СУДДІВСТВА В УКРАЇНІ

Довганчук Сергій Миколайович

здобувач Запорізького національного університету

Третейський розгляд спорів, як інститут вирішення суспільних конфліктів визначається перш за все принципами, на яких він ґрунтується. Принципи вітчизняного третейського розгляду закладені перш за все в ст.4 Закону України „Про третейські суди” (в подальшому – Закон), серед яких присутній принцип самоврядування третейських суддів. Даний принцип є новим для вітчизняної третейської практики, так як він передбачає не позитивістський підхід до організації діяльності третейських суддів, а створення передумов до поширення демократичних засад у діяльності корпусу третейських суддів. Принцип самоврядування суддів третейських судів закріплено у пункті 9 ст.4 Закону України „Про третейські суди” [1].

Будь - яке самоврядування перед усім передбачає спільну працю всього колективу, тобто самоврядування – це певна міра колективізму. Тому третейське самоврядування самим своїм існуванням спрямовується перш за все на здійснення об’єднувальної, згуртовуючої складової для всієї консорції та для кожного індивідууму.

Куфтирев П.В. визначає суть принципу самоврядування в „тому, що третейські суди здійснюють свою діяльність на засадах самоврядування з метою представництва й захисту власних інтересів” [2].

Для порівняльного аналізу відзначимо, що Закон Російської Федерації „Про третейські суди у Російській Федерації” [3] та Закон республіки Казахстан „Про третейські суди” [4] взагалі не мають у своєму змісті не тільки принципу, але й такого поняття як самоврядування третейських суддів. Не містяться аналогічні положення також і у відповідних законах Киргизької Республіки та Латвії. Аналогічна організація, яка опікується питаннями самоврядування третейських суддів функціонує у США та Австралії, - Американська асоціація третейських суддів (ААА) та Австралійська асоціація з вирішення спорів. Тому, на думку автора вітчизняний Закон значно виграє у даному відношенні при порівнянні з аналогічними законами вищезазначених країн.

П.Ф. Куфтирев висунув думку, що принцип самоврядування третейських суддів слід віднести не до принципів організації та діяльності третейського суду, як це вписано у діючому Законі, а до гарантій, які є умовою реалізації принципів діяльності третейського суду й третейських суддів, але не є самим принципом [5].

Таким чином, законодавець публічно визнає особливість статусу третейських суддів та встановлює необхідність забезпечення дотримання прав та інтересів третейських суддів у суспільстві. Одночасно законодавець також розширив соціально-правові можливості третейських суддів з організації управління постійно діючими третейськими судами, встановив та визнав механізм самоконтролю за дотримання законності у професійній діяльності даної категорії фізичних осіб.

Визначення поняття „третейського самоврядування” або „самоврядування третейських суддів” у вітчизняному Законі не наведено, що є передумовою неоднозначності тлумачення як теоретиками так і практиками третейського розгляду. Проте, в Законі визначено мету третейського самоврядування – представництво та захист інтересів третейських суддів постійно діючих третейських судів (абзац перший ст.58). В.П. Самохвалов надає наступне визначення поняттю „третейського самоврядування” - це самостійне колективне вирішення третейськими суддями питань внутрішньої діяльності постійно діючих третейських судів [6].

Вищим органом третейського самоврядування визначається Всеукраїнський з'їзд третейських суддів, який у свою чергу обирає Третейську палату України. Таким чином, відбувається делегування повноважень від з'їзду третейських суддів Третейській палаті України. Основні повноваження Третейської палати визначені у ст.58 Закону України „Про третейські суди” – це постійно діючий орган третейського самоврядування, який представляє та захищає соціальні і професійні права та інтереси третейських суддів і третейських судів, здійснює методичну та видавничу роботу, аналізує практику правозастосування третейських судів та інше [7]. Більш детально повноваження Третейської палати визначаються Положенням про Третейську палату України, що затверджується Всеукраїнським з'їздом третейських суддів. Закон не передбачає державної реєстрації Третейської палати України, внаслідок чого даний орган не має статусу юридичної особи, та відповідно Третейська палата України не може скористатись тими правами та повноваженнями, які надаються чинним законодавством України юридичній особі, внаслідок чого слід визнати, що дана обставина є такою, що обмежує як права представницького органу, так і його учасників.

З огляду на вищевикладене, доцільно визначити чітко правовий статус органу самоврядування третейських суддів з його закріпленням у чинному Законі України „Про третейські суди”. Такий орган як Третейська палата України повинна бути не стільки статистом, скільки локомотивом при вирішенні питань формування практики розгляду третейських спорів. З врахуванням цього, пропонується статтю 58 Закону України „Про третейські суди” доповнити абзацом сьомим наступного

змісту: „Третейська палата України є юридичною особою та має свою печатку”.

Література:

1. Закон України. Про третейські суди. Від 11 травня 2004р. №1701-IV// Відомості Верховної Ради (ВВР).-2004.-№35.- ст.412.
2. Куфтирєв П.В. Науково-практичний коментар Закон України „Про третейські суди” / П.В. Куфтирєв за ред. Ю.В. Білоусова та П.В. Куфтирєва - К.: Правова єдність, 2008 – 28 с.
3. Закон РФ от 24.07.2002 N 102-ФЗ "О третейских судах в Российской Федерации" [Електронний ресурс] / Режим доступа - <http://www.spbarbitr.ru>
4. Закон республики Казахстан от 28 декабря 2004 года N 22 „О третейских судах” [Электронний ресурс] / Режим доступа - <http://www.spbarbitr.ru>
5. Куфтирєв П.В. Науково-практичний коментар Закон України „Про третейські суди” / П.В. Куфтирєв за ред. Ю.В. Білоусова та П.В. Куфтирєва - К.: Правова єдність, 2008 – 29 с.
6. Самохвалов В.П. Третейське самоврядування (<http://www.arbitrationchamber.org.ua>) [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.t-syd.org.ua/uk/links/24.html>.
7. Закон України. Про третейські суди. Від 11 травня 2004р. №1701-IV// Відомості Верховної Ради (ВВР).-2004.-№35.- ст.412.

ТРАКТУВАННЯ КАТЕГОРІЇ «ВЛАДА» У ЮРИДИЧНІЙ НАУЦІ

Жаровська Ірина Мирославівна

кандидат юридичних наук, доцент Львівської комерційної академії

Процеси суспільних і державних змін, які нині відбуваються в Україні, зумовлюють необхідність не лише загального визначення тих чи інших пріоритетів в державному розвитку, але й чіткого усвідомлення того, що собою становлять ті інституції, що покликані розвивати державу та встановлювати вектор цього розвитку. Особливої ваги на сьогодні набуває дослідження сутності державної влади виходячи із загальнометодологічних засад. Вважаємо, що для цього слід з'ясувати спочатку сутність влади взагалі, як загально-філософської категорії, і на підставі цього виявити характерні риси державної влади. Завданням цієї доповіді є встановити особливості державної влади як правової категорії.

Перші спроби розібратися в парадоксах і механізмах влади були започатковані ще у ранній період політичної історії Індії, Китаю і Греції.

У працях Платона («Держава», «Закон»), Арістотеля («Політика») були закладені основні ідеї цього явища, хоча владу вони найчастіше співставляли з надприродними силами та природними факторами.

Проте, можливо, першою спробою з'ясування феномену влади була теологічна концепція, або теорія божественного походження влади, що виникла у VI – XIII ст., згідно з якою ідея влади існувала завжди і мала надприродне походження. «Всяка душа да буде покійна вищим владам. Немає влади не від Бога, існуючі ж влади від Бога встановлені. Тому ті, хто чинять супротив владі, противляться Божим установам, а ті, хто противляться, самі викличуть на себе засудження» [1]. Мотивували існування влади через призму релігії Фома Аквінський, Іларіон, Володимир Мономах та ін., Йосип Волоський, Іван Санін, Іван Пересвятов, Максим Грек, Петро Могила.

У філософській та юридичній науці періоду XIX – XX століть існували різні підходи до визначення сутності влади. Вважалося, що згідно з природно-правовою теорією влада встановлюється народом на підставі природного права, яке належить лише йому. Звідси виводилося право народу контролювати діяльність органів державної влади. Психологічна теорія права виходила з того, що влада належить політикам, які повинні здійснювати керівництво державою і суспільством. Вважалося також, що влада взагалі вповноважена діяти власними силами, або спрямовувати сили інших до певної мети.

Сучасні філософи, соціологи, політологи пропонують багато можливих визначень, викладають свої погляди на сутнісні складові цих феноменів, але загальноприйнятого визначення немає. Однак єдиною залишається та істина, що влада обов'язково виявляється у взаємодії. У правовій науці, де влада трактується як вольові відносини між людьми, популярне таке визначення: «Влада - право і можливість розпоряджатися або керувати будь-ким і будь-чим, підпорядковувати своїй волі інших»[2].

Згідно з цим визначенням влада безпосередньо пов'язана лише з державним управлінням та його органами. Досліджуючи сутність влади, сучасні вчені, дуже часто концентрують увагу на загально філософських категоріях: субстанція або відносини, діяльність або стан, реалізація інтересів або здатність, вираз політичної активності або захист інтересів, спроможність застосовувати силу або спрямовувати поведінку людей, можливість здійснювати волю, приймати відповідні акти, тощо, не концентруючи увагу перш за все саме на юридичному аспекті дослідження такого складного феномену як влада.

Існують різні класифікації типів влади, у залежності від того критерію, який взято за основу. Влада різних типів розрізняється за низкою взаємозв'язаних ознак: 1) за організацією - інституціонально

організована, тобто така, що існує у формі різних установ зі своєю структурою та ієрархією відносин (розпорядження, виконання) та інституціонально не організована, тобто така, що існує лише у формі політичних асоціацій, лідерства в неформальних групах і т. п.; 2) за структурою функціонування - політична й неполітична влада (економічна, правова, ідеологічна, сімейна, особиста і т. п.); 3) за сферою та обсягом - влада держави в зовнішньополітичних відносинах, міжнародна влада всесвітніх організацій, союзів, блоків країн та інтегрованих державних співтовариств; 4) за суб'єктом влади - парламентська, урядова, судова, особиста, колективна; 5) за структурою правлячого суб'єкта - одноосібна (монархічна, самодержавна, диктаторська, директорська та ін.) і поліархічна, що створюється групою людей (тип групового самоврядування); 6) за методами, що застосовуються для ствердження влади, - панування, насильство, інші види примусу, переконання, авторитет, харизматична влада; 7) за соціально-політичною природою та структурною організацією носія влади - монархічна та республіканська; 8) за режимом правління - демократичний, авторитарний, деспотичний, тоталітарний, бюрократичний та ін.

Державна влада - це вид політичної влади, що має монополієне право видавати закони, обов'язкові для всього населення, що спирається на спеціальний апарат примусу як на один із засобів для виконання її законів та розпоряджень. Державна влада означає як певну організацію, так і практичну діяльність для здійснення цілей і завдань цієї організації.

На відміну від політичної влади державна влада не обов'язково використовує примус для досягнення своїх цілей. Можуть бути використані ідеологічні, економічні та інші засоби впливу. Однак лише державна влада володіє монополією на те, щоб примусити членів суспільства виконувати її задуми.

Література:

1. Дії святих апостолів. Послання Св. Павла до римлян / Біблія, – Мюнхен, 1998. – 1388 с.
2. Юридична енциклопедія – К.: Вид-во "Українська енциклопедія" ім. М.П. Бажана, 1998. Т. 1. – 1998. – С. 489–490.

ЛЮСТРАЦІЯ І ПРАВО НА ПОВАГУ ДО ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ: ДОСВІД ДЕРЖАВ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Кочкодан Ігор Вікторович

студент Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Люстрація – система заходів, що спрямовані на усунення із ключових публічних посад осіб, причетних до протиправної діяльності попереднього політичного режиму, та встановлення щодо них обмежень на зайняття таких посад у майбутньому – сколихнула постсоціалістичні держави Європи на початку 90-х рр. ХХ століття. Необхідність люстраційних заходів їхні прихильники аргументували тим, що збереження при владі старої політичної еліти може загальмувати, а то й унеможливити демократичні перетворення, прагненням відновлення справедливості та покаранням осіб, причетних до масових порушень прав людини. Для посткомуністичних держав, де зміна політичних еліт затягнулася, можливість і доцільність проведення люстрації залишається досить актуальною проблемою. До таких держав належить і Україна.

Люстрація – досить суперечливе явище, оскільки вона спрямована на утвердження демократії за допомогою методів, які за своєю суттю демократичними не є. Найбільші дискусії викликала правомірність люстраційних заходів у контексті заборони дискримінації за ознакою політичних поглядів, гарантування права на працю та права на повагу до приватного життя [1, с. 452-453].

Про порушення права на повагу до приватного життя, гарантованого ст. 8 Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, може йти мова у двох випадках: 1) якщо люстраційні закони встановлюють заборону займати низку посад в приватному секторі економіки, а також займатися окремими видами діяльності; 2) якщо люстраційні процедури передбачають оприлюднення інформації про минуле особи.

Згідно з практикою Європейського Суду з прав людини, приватне життя особи не обмежується її “внутрішнім колом”, а й включає діяльність професійного та ділового характеру; оскільки саме через свою роботу більшість людей має переважну, якщо не найбільшу, можливість розвивати відносини з зовнішнім світом. На підставі таких міркувань Суд визнав, що “зважаючи, зокрема, на поняття, котрі переважають на даний момент у демократичних державах”, “далекосяжна заборона на працевлаштування в приватному секторі дійсно впливає на приватне життя” (див., напр., справи *Sidabras and Džiautas v. Lithuania*, *Rainys and Gasparavičius v. Lithuania*). [2, с. 73]

Заради справедливості варто зазначити, що в ч. 2 ст. 8 Конвенції передбачені випадки, в яких втручання в приватне життя є виправданим, а саме «коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб» [3]. Жодної уваги на це положення Суд в своєму рішенні не звернув.

Оприлюднення інформації про діяльність особи в минулому, як правило, невідворотне у випадку застосування до особи люстраційних заходів. Неоднозначним є тлумачення самої категорії оприлюднення. Постає питання: до відома скількох осіб має бути доведена інформація, щоб вважати її такою, що була оприлюднена? Чи можливе оприлюднення особистої інформації, якщо так, то в яких випадках? Практика органів конституційної юрисдикції більшості європейських держав іде шляхом легалізації такого оприлюднення, якщо цього вимагає публічний інтерес. [4, с. 273]

Джерела:

1. F. Andreu-Guzmán. Due Process and Vetting // Justice as Prevention: Vetting Public Employees in Transitional Societies. – New York: SSRС, 2007. – 568 p.
2. Шевчук С. Люстрація та ретроактивна справедливість: європейські стандарти захисту прав людини при переході до демократ. правління // Юридичний журнал – 2006. – № 2. – С.65-81.
3. Європейська Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод.. http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_004
4. E. Barrett, P. Hack, A. Munkácsi. Lustration as Political Competition: Vetting in Hungary // Justice as Prevention: Vetting Public Employees in Transitional Societies. – New York: SSRС, 2007. – 578 p.

МЕТА ПОКАРАННЯ ДЛЯ ЖІНКИ, ЩО ВЧИНИЛА ЗЛОЧИН ЗА ЛИТОВСЬКИМ СТАТУТОМ

Мартинюк Олексій Володимирович
старший викладач Вінницького фінансово-економічного університету,
здобувач Київського національного університету внутрішніх справ

Актуальність проблем, пов'язаних із правовим становищем жінки в Україні не викликає сумнівів. Демократичні перетворення у нашій державі відбуваються з урахуванням принципу гендерної рівноправності,

зміст якого розкривається через категорію прав людини. Україна проводить державну політику, спрямовану на усунення причин нерівноправності статей, сприяє формуванню нових гендерних стандартів масової правосвідомості. Підтвердженням цього є прийняття Закону України від 8 вересня 2005р. за №2866-IV «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Отже, згадані проблеми потребують спеціального наукового аналізу, який би базувався на використанні історико-правового досвіду минулих поколінь.

Метою даної статті є визначення мети покарання для жінки, що вчинила злочин згідно норм трьох редакцій Литовського Статуту.

Аналіз артикулів трьох редакцій Литовського Статуту дозволяє визначити мету покарання для жінки, що скоїла злочин (Примітка. Перша римська цифра – номер Статуту, друга римська – номер розділу, третя арабська – номер артикулу) [1].

Як і в часи Київської Русі, у XVI – першій половині XVII ст. важливою метою покарання продовжувало залишатись відшкодування шкоди потерпілій особі. Про це свідчить стягнення додаткових покарань у вигляді головщини (наприклад, I, VII, 1, 12; II, XI, 24, 25; III, XI, 44-46 та ін.) та нав'язки (наприклад, I, VII, 9; II, XI, 13; III, XI, 27 та ін.), а також штрафу за заподіяння фізичної чи майнової шкоди (наприклад, I, VI, 21, VII, 10; II, IX, 9, 11; III, IX, 18, 20, 21 та ін.). Існування цієї мети покарання, за твердженням Кудіна С.В., стало наслідком впливу ціннісного відношення у суспільстві до особи, а також відсутності у суспільстві погляду на розмежованість злочину і цивільного правопорушення. Відтак, усі дії, спрямовані на заподіяння шкоди, вважались злочином, а спричинена шкода підлягала безумовному відшкодуванню [2].

Метою покарання згідно артикулів Литовського Статуту були захист існуючих правових норм (як звичаєвих, так і законодавчих) та попередження злочинів (наприклад, III, XI, 60, та III, XIV, 30). Законодавець, укладаючи Статут, поряд із захистом правових норм охороняв права особи, сім'ї, суспільства, церкви, держави. Як зазначав Демченко Г. В., «нарушение равенства и свободы, создаваемой закономъ, такъ же точно приводитъ государство къ разрушенію, какъ и установленіе несправедливыхъ законовъ... Государство не можетъ терпеть преступныхъ людей...» [3]. Так, за твердженням Є.В.Шаломєєва, злочини попереджувались погрозою покарання, а при недостатності – застосуванням покарання [4, с.132].

У редакціях Литовського Статуту зустрічаємо таку мету покарання як поповнення державної (князівської, «господарської») скарбниці. Це засвідчує факт стягнення штрафів різного розміру (так званої «вини господарської») та конфіскацію майна на користь господаря за вчинення

деяких злочинів (наприклад, I, I, 2, 8, II, 5, VII, 9; II, I, 3, 11; III, I, 3, 6, 8 та ін.). Зазначимо, що з виданням Статуту редакцій 1566 і 1588 рр. зменшується кількість грошових штрафів на користь держави порівняно з іншими видами покарань. Як зазначає Є. В. Шаломєєв, за умов відсутності чіткого поділу між державним і приватним (князівським) господарством, коли приватноправові і публічно-правові елементи не розрізнялись, надходження від штрафів, конфіскацій майна йшли до князівської скарбниці [4, с.133].

У період, коли українські землі перебували у складі Литовсько-Руської держави та Речі Посполитої, значний вплив на правосвідомість як населення, так і законодавця справляла релігія. Кожне протиправне діяння розглядалося суспільством як гріх, а тому існувала така мета покарання як спокутування гріха. Так, згідно II, XI, 16 та III, XI, 7 жінка за вбивство своєї дитини повинна «при церкві ...покутувати и визнавати явный грехъ свой передъ всими людьми собранья християнского...».

Як і у добу Київської Русі, продовжувала існувати така мета покарання як визначення злочинниці адекватного покарання залежно від тяжкості злочину. Покарання у такому випадку мало відповідати тяжкості скоєного злочину, і, таким чином, фактично виконувало функцію відплати за вчинене злочинне діяння (I, I, 1; II, I, 4; III, I, 4). Відомий правник XVI ст. Лев Сапега стосовно кари як відплати за злочин зазначав: «...тые за неучътивыя sprawy свои слушное каранье...относили, и тотъ то есть цель й конецъ, всихъ правъ на свете тымъ все панъства...въ целости своей захованы бывають где лихие помъсту...относятъ...» [1, с. V–VI].

У XVI ст., з виданням Литовського Статуту, вітчизняному кримінальному праву стає відомою така мета покарання, як виправлення засудженої. Тюремне ув'язнення як вид кримінального покарання було рециповане з німецького права. Так, у першій редакції Статуту було лише дві норми, що містили дану санкцію, а у третій редакції їх було близько сорока (наприклад, I, I, 23, VI, 22; II, I, 20, 27, XI, 12, 26, 27; III, I, 9, 10, 13, IV, 7, 62, 63 та ін.). Законодавець приділив тюремному ув'язненню як одному із дієвих засобів виправлення засудженого, значну увагу [4, с.134].

Починаючи з 30–40-х рр. XVI ст. законодавець дедалі частіше запозичує норми з німецького права. Німецьке законодавство, передусім «Саксонське зеркало» та «Кароліна», справило певний вплив на розвиток вітчизняного кримінального права. Законодавець запозичив деякі поняття, терміни та елементи системи покарань, що існували у німецькому праві. З'являються такі види смертної кари, як четвертування, посадження на кіл, смерть під тортурами, утоплення. Відповідно до цього, у кримінальному праві України XVI – першої половини XVII ст. з'являється така мета покарання як залякування. Як сказано у грамоті великого князя Литовського 1522 р., залякування у писаному праві необхідне для

попередження злочинів, утримання свавільних людей від злочинної поведінки і збереження у доброму стані всієї держави [5, с.198].

Зазначимо, що залякуючі види покарань не були відомі вітчизняному кримінальному праву аж до початку XVI ст. За твердженням Є. В. Шаломєєва, залякування не було метою покарання у вітчизняному кримінальному праві другої половини XIV – першої половини XVII ст. Воно виявилось штучно привнесеним елементом інституту покарання польського та німецького права. Рецепція залякуючих видів покарань відповідала лише прагненням панівного стану – шляхти, яка прагнула захистити свою політичну владу та економічну могутність. З іншого боку, ця рецепція суперечила правосвідомості основної маси українського населення. Адже у другій половині XIV – другій половині XV ст. в українських землях ще було відсутнє засилля шляхти, кріпацька залежність не набула таких жорстких форм як у XVI ст. Тому, за визначенням дослідника, система покарань у зазначений період містила м'які види покарань, що традиційно існували у вітчизняному кримінальному праві, було відсутнє залякування. Загарбання протягом XVI ст. польською шляхтою українських земель, значне посилення її влади наприкінці XV – на початку XVI ст., утворення Речі Посполитої призвело і до введення у законодавство залякуючих видів покарань [4, с.134-135].

Отже, з подальшим розвитком державно-правових інститутів, а також поступовим закріпленням у понятті злочину домінуючої ролі формального елементу, починає формуватися та набуває розвитку така мета покарання як виправлення засудженої та залякування.

Таким чином, відповідно до трьох редакцій Литовського Статуту метою покарання для жінки, що вчинила злочин були: по-перше, відшкодування шкоди потерпілій особі, захист її прав; по-друге, попередження злочинів; по-третє, поповнення державної («господарської») скарбниці; по-четверте, спокутування гріха; по-п'яте, завдання злочинниці адекватного покарання залежно від тяжкості злочину; по-шосте, виправлення засудженої та залякування.

Література:

1. Временникъ Императорскаго Московскаго общества Истории и Древностей Россійскихъ. – М., 1854. – Книга 19. – С. 1–382.
2. Кудін С. В. Становлення і розвиток кримінального права України у X – першій половині XVII ст. : дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.01 / Кудін Сергій Володимирович. — К., 2001. — С. 165.
3. Наказаніе по Литовскому Статуту въ его трехъ редакціяхъ (1529, 1566 и 1588 гг.). Изследование Г.В.Демченка / Г.В. Демченко. – К.: Типографія Императорскаго Университета Св. Владимира, 1894. – Часть первая. –

1894. – С. 167.

4. Шаломєєв Є.В. Мета покарання у кримінальному праві України XI – XVIII ст.: історично-порівняльний аналіз / Є.В.Шаломєєв // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. – 2002. – № 4. – С.132-137.

5. Історія держави і права України: Підручник. У 2 х т. / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина, В. Д. Гончаренка. – К.: Ін Юре, 2003. – Т. 1. 2003. – С. 198.

РЕЛІГІЙНА ПРАВОСВІДОМІСТЬ – ЯК ОСОБЛИВИЙ СТРУКТУРНИЙ ЕЛЕМЕНТ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ

Мельниченко Руслан Володимирович

студент юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Правова система будь-якої країни світу детермінована історичним розвитком її населення, яке має особливий менталітет та культурні цінності. Це є одним із різновидів соціальних системи, вона тісно пов'язана з явищами і процесами, які відбуваються у сфері економіки, ідеології, політики, культури, релігії. В цих взаємозв'язках розкривається її роль і функціональне призначення в регулюванні суспільних відносин на сучасному етапі розвитку суспільства. Правова система є складним і багатоплановим поняттям, що містить у собі цілий комплекс компонентів, справляє нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини. Елементи правової системи об'єднані спільною метою, завданнями, виконують деякі загальні або тільки їм притаманні, специфічні функції, перебуваючи при цьому у логічному зв'язку один з одним.

Питання виникнення, функціонування, розвитку та зміни правових систем досліджували такі вітчизняні вчені: В.Копейчиков, А.Заєць, Н.Оніщенко, О.Скакун, О.Зайчук, М.Козюбра, М.Орзіх, П.Рабінович, Ю.Шемшученка та інші. Серед російських вчених цю проблему досліджували: С.Алексєєв, В.Карташов, Д.Керімов, О.Малько, М.Марченко, М.Матузов, Ю.Тихомиров, серед зарубіжних - Ф.Ауман, Р.Давид, Р.Болдін, Дж.Херст, К.Нетон та інші. У працях цих вчених аналізуються сутність, структура, функції правової системи, система права та законодавства, значення юридичної практики, механізм правового регулювання, правова культура та правосвідомість як елементи правової системи. При цьому виявляються різні підходи до розуміння терміна "правова система", характеристики підсистем і компонентів правової системи.

Правова система кожної держави має свою специфіку, структуру, мету, формується у визначений історичний час, у конкретному регіоні, характеризується визначеними національними особливостями, складається у суспільствах з рідними віруваннями, має особливий характер, різні види джерел права. О.Ф.Скакун визначає правову систему наступним чином – це зумовлений об'єктивними закономірностями розвитку суспільства цілісний комплекс взаємозалежних і погоджених спеціальних і загальних засобів правового впливу на суспільні відносини, що постійно відтворюються і використовуються людьми і їх організаціями (державою) як суб'єктами права для досягнення приватних і публічних цілей, забезпечення правопорядку. Тобто воно об'єднує всі елементи правової матерії, вказує на зв'язки між ними, націлює правотворчі, правозастосовчі та правоохоронні органи на розв'язання практичних завдань впровадження правових засад в усі сфери суспільного життя.

Серед вчених-юристів немає єдності щодо визначення елементів правової системи. Проте проаналізувавши і узагальнивши поділ багатьох науковців можна виділити такі центральні (базові) елементи правової системи:

- 1) суб'єкти права – фізичні та юридичні особи;
- 2) правові норми та принципи, які виражаються у законодавстві;
- 3) суспільні відносини, які врегульовані правом, правова поведінка, юридична практика;
- 4) правова свідомість, культура, ідеологія.

Наслідком взаємодії всіх правових явищ в ідеальному випадку виступає законність та правопорядок.

Обов'язковим і необхідним елементом правової системи є правова свідомість – форма суспільної свідомості, яка відображає ставлення суб'єктів правовідносин до чинного права та похідних від нього явищ. Проте поряд із правовою свідомістю існує релігійна свідомість, яка відіграє важливу роль у формуванні правової свідомості особи і правової системи суспільства.

Релігійна свідомість як різновид свідомості, одночасно з правовою свідомістю, правовою культурою, праворозумінням має визнаватись структурним елементом ідеологічної складової правової системи. Проте відповідно до загальноновизнаної теоретичної класифікації правових систем (романо-германська, англо-американська, змішана, релігійна, традиційна) релігійна правосвідомість визнається структурним елементом традиційно-релігійної правової системи.

Релігійна правосвідомість тісно пов'язана з релігійним правом, чим пояснюється віднесення релігійної правосвідомості до складових елементів релігійно-традиційної правової системи. Основою релігійного права є релігійна система, у свою чергу це пояснює специфіку структури

релігійно-традиційної правової системи, особливість її правових норм, джерел права, правотворчість, правореалізаційного та правозастосовного процесів, правосвідомості громадян (віруючих). Тобто означені елементи мають релігійну основу.

Релігійна правосвідомість – система релігійно-правових ідей, уявлень, емоцій і почуттів, що виражають ставлення особи, групи, суспільства до чинного, минулого і бажаного релігійного права, його структури, механізму релігійно-правового регулювання суспільних відносин, а також до діяльності, що пов'язана з правом. Релігійна правосвідомість характеризується такими ознаками:

- є однією з форм суспільної свідомості - пізнанням і знанням того, що таке право взагалі і яким воно є в конкретному суспільстві з релігійно-правових позицій, тобто ставлення індивіда до правової реальності із усіма правовими явищами;

- має нормативний характер, який проявляється в тому, що в релігійних нормах сформульовано правила поведінки людей, передбачена певна відповідальність за їх порушення, вони мають обов'язковий імперативний характер, їх виконання та дотримання забезпечується заходами примусу та певними санкціями;

- перебуває у тісному взаємозв'язку з усіма іншими формами суспільної свідомості: правова, політична, ідеологічна та інші;

- є однією з форм правової культури суспільства;

- слугує передумовою і регулятором не тільки релігійної, але і світської поведінки людини;

- носії певної релігійної правосвідомості мають єдину вищу ціль - зв'язок з Богом;

В релігійній правовій свідомості відображена правова реальність у вигляді знань про право з релігійної точки зору, осмислення права як наданого людству за Божим велінням, у вигляді релігійно-нормативних настанов необхідної та належної поведінки. Особливістю релігійної правосвідомості є усвідомлення людьми цінностей правових та релігійних норм, релігії та права, прав і свобод людини, оцінка діючого права з точки зору його відповідності релігійним приписам, настановам, загальнолюдським цінностям, закріпленим у священних книгах (Біблії, Торі, Талмуді, Корані тощо) та у міжнародних документах про права людини.

Релігійна правосвідомість складається із наступних структурних елементів:

- 1) релігійно-нормативна психологія – постає як сукупність почуттів і емоцій, що виражають ставлення віруючого, релігійної групи до права,

правових явищ з точки зору їх повної відповідності релігійним настановам та ідеям, Божому велінню;

2) релігійно-правова ідеологія – впливає на правосвідомість сучасного громадянина як система правових принципів, ідей, теорій, концепцій, що відображають теоретичне осмислення правової реальності, усвідомлене проникнення в сутність правових явищ, що відповідає фундаментальним принципам певної релігії.

Релігійні норми впливають на правосвідомість, складають уявлення членів суспільства про їх права і обов'язки, про належний правопорядок і, навпаки, правосвідомість впливає на право і релігійні норми, визначає практику правозастосування в інтересах віруючих, релігійних громад щодо реалізації останніми своїх релігійних інтересів. Релігійні норми виступають найважливішими регуляторами суспільних відносин, факторами формування правових норм, ставлення індивідів до правових інститутів, формування протиправної чи законослухняної поведінки. За допомогою релігійних норм формується певна релігійно-нормативна ідеологія, яка у свою чергу формує певний культурний свідомий тип людини. Через зміст релігійних норм правові норми знаходять своє божественне обґрунтування відповідно до приписів Священних джерел у нормах сучасного релігійного права.

Релігійна правосвідомість виконує наступні функції:

1) когнітивна – пізнання правової дійсності, її відображення у теоріях, доктринах, концепціях, почуттях тощо;

2) оцінювальна – слугує базовим критерієм ставлення особи щодо явищ правового та суспільного життя;

3) регулятивна – слугує основою для віруючих при відносинах із іншими людьми;

4) правотворча – формує правові норми;

5) правореалізуюча – забезпечення втілення релігійних норм права у фактичні правовідносини.

Із вище зазначеного видно, що релігійна свідомість є центральним явищем для релігійно-традиційної правової сім'ї. Це пояснюється тим, що всі елементи даної правової системи творяться людьми, які мають релігійну свідомість, їх дії мають свідомо вольовий характер, тобто проходять через їхню свідомість, а отже зазнають певного впливу релігії, вірувань, переконань тощо. Проте слід зазначити, що релігійна свідомість має значну цінність і для всіх інших правових сімей. По-перше, немає такої держави, де б не були поширені релігії, тобто у всіх державах абсолютна більшість населення сповідує певні релігії, а відтак релігійна свідомість впливає на формування та існування правової свідомості населення. По-друге, часто-густо держави санкціонують релігійні звичаї, які закріплюють в собі моральні цінності певного народу перевірені

часом. По-третє, держави зважають на природне право особи – сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої; певним категоріям віруючих замінюється загальний порядок проходження військової служби тощо. Не можна не згадати той факт, що релігійна свідомість була ведучою формою суспільної свідомості більш, ніж 2000 років, аж до епохи Просвітництва, тобто до моменту значного розвитку науки і філософії, які спростували релігійні вчення. Проте слід пам'ятати, що релігія відповідає об'єктивним потребам людського духу, являє собою загальнолюдські цінності, які формувалися тисячоліттями, і швидке відкидання всіх цих цінностей просто неможливе. Саме тому релігійна свідомість – особливий елемент правової системи (в першу чергу релігійно-традиційної), який мимоволі людських бажань впливає тим чи іншим чином на формування правових систем світу.

Література:

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): Підручник. - Харків: Еспада, 2006. - 776 с.
2. Алексеев С. С. Теория права. - М.: Изд-во БЕК, 1994.
3. Рабинович П. М. Основы общей теории права и государства - Х.:Консум, 2005. - 235с
4. Каримов Д. А. Философские проблемы права. - М: Мысль, 1972. - 590 с.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ІСТОРІЇ ТРУДОВОГО СУДУ НА БУКОВИНІ У СКЛАДІ РУМУНІЇ (1933-1940 РР.)

Торончук Іван Желувич

асистент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

У системі румунських судових органів, які діяли на Буковині у 1918-1940 рр. особливе місце займав трудовий суд. Доцільність вивчення специфіки його організації та діяльності зумовлена відсутністю в сучасній історико-правовій науці спеціальних досліджень з даної проблематики.

З метою розвантаження румунських судів загальної юрисдикції від великої кількості скарг, пов'язаних з порушенням трудового законодавства, румунською владою було прийнято рішення створити в Румунії трудові суди. Їх створення розпочалось із прийняття закону про організацію трудових судів від 15 лютого 1933 р. [8]. Даним законом (ст. 74) передбачалося створення трудового суду й для Буковини у Чернівцях. Розпочав свою роботу Чернівецький трудовий суд 6 липня 1933 р. [6].

Трудові суди створювалися з метою розгляду трудових спорів між суб'єктами трудових правовідносин: роботодавцями (фізичними та юридичними особами, що використовували найману працю (ст. 5)) та найманими працівниками (ст. 7) закону про організацію трудових судів від 1933 р. До юрисдикції трудових судів належали справи, які стосувалися: трудових контрактів і договорів, питань оплати праці, часу відпочинку, стажування, відшкодування завданих збитків, припинення трудових відносин, охорони праці, соціального захисту працівників. Згідно ст. 11, трудові суди розглядали також цивільні позови, сума яких не перевищувала 50000 лей, а в окремих випадках, передбачених законодавством, розглядалися позови і на більші суми. До компетенції трудових судів також належав розгляд справ з питань порушення трудового законодавства, відповідальність за які передбачалася кримінальним законодавством. Трудові суди були підконтрольними голові трибуналу, в чий юрисдикції знаходились, та судовим інспекторам апеляційних судових палат або Вищої палати Касації та Правосуддя.

Судді трудових судів призначалися Міністерством юстиції за поданням міністерств праці, охорони здоров'я та соціального захисту. Для виконання суддівських повноважень у трудовому суді до кандидатів висувалася вимога про наявність не менше як трирічного стажу роботи на посаді судді у судах загальної юрисдикції. Призначалися судді терміном на три роки. Головував у трудових судах суддя, який мав найвищий ранг. Він, як голова (шеф) суду, користувався всіма правами, привілеями та виконував усі обов'язки, які покладалися на голів судів загальної юрисдикції. Термін, відпрацьований у трудових судах, зараховувався до суддівського стажу. Оплата праці суддів трудового суду здійснювалося Міністерством юстиції з коштів, перерахованих на утримання даних судів Міністерством праці [7].

До складу Чернівецького трудового суду входило: по двоє суддів, судових секретарів, дрібних державних службовців та представників обслуговуючого персоналу [5, арк. 2, 4, 7]. Організація діловодства у трудових судах здійснювалась судовими секретарями та їх помічниками.

Розгляд справ трудовим судом відбувався у складі судді та засідателів. Кількість засідателів при трудових судах визначалася Міністерством юстиції, а делегувалися вони від підприємств або державних установ за поданням регіональної палати праці. Із загального списку засідателів міністерствами праці, охорони здоров'я та соціального захисту визначалася необхідна кількість, передбачена в межах бюджету. Списки обраних засідателів опубліковувались у часописі румунського парламенту («Офіційному Віснику») із зазначенням адрес та категорій трудових справ, з яких вони могли бути засідателями. Засідателі призначалися терміном на три роки з правом перепризначення, і були

зобов'язані виконувати обов'язки до початку роботи новопризначених засідателів. Засідателями могли бути призначені тільки громадяни Румунії, які досягли 25 р., володіли державною мовою, були освіченими, відбули військову службу та відпрацювали не менше року в місцевості, на яку розповсюджувалась юрисдикція відповідного трудового суду. Засідатель трудового суду міг виконувати відповідні зобов'язання до досягнення 60 р. При призначенні засідателі для отримання можливості приступити до виконання своїх обов'язків мали скласти присягу на відкритому засіданні перед головою суду [2]. Засідателі, як і суддя, мали право ставити питання учасникам процесу. У разі невиконання або неналежного виконання засідателем покладених на нього законодавством зобов'язань за вмотивованим поданням голови трудового суду він міг бути оштрафований на суму від 500 до 2000 лей. Право засідателів трудових судів брати участь у здійсненні судочинства гарантувалося законом. Так, у випадку перешкоджання засідателям виконувати покладені законодавством на них повноваження їх працедавцями, вони могли бути оштрафовані на суму від 5000 до 10000 лей.

Трудовий суд розглядав справи у складі одного судді, як голови, та двох засідателів, які обиралися сторонами з відповідного списку, опублікованому в «Офіційному Віснику», якщо інше не було передбачено законодавством. Розгляд кримінальних справ, пов'язаних із порушенням трудового законодавства, що підпадали під юрисдикцією трудових судів, здійснювалася без участі засідателів.

Судові засідання проводилися відкрито, крім випадків, передбачених законом. Рішення у трудовому суді приймалися більшістю голосів, але у випадку неможливості отримання більшості суддя сам приймав рішення. Воно оголошувалось у день закінчення розгляду справи або не пізніше трьох днів після цього головуючим на засіданні, присутність засідателів при цьому була необов'язковою.

Головуючий на засіданні стежив за порядком під час засідання, а у випадку злісного його порушення мав право накладати штрафні санкції у розмірі від 500 до 1000 лей або позбавити волі під час того самого засідання за грубе або особливо грубе порушення дисципліни на термін від 15 днів до трьох місяців, або від одного до шести місяців. Рішення про притягнення до відповідальності за порушення дисципліни під час судового засідання можна було оскаржити протягом трьох днів до Чернівецького трибуналу. Діяв трудовий суд у Чернівцях до встановлення тут радянської влади у червні 1940 р.

Загалом, створення у липні 1933 р. трудового суду на Буковині відкрило перед мешканцями краю деякі додаткові можливості захисту гарантованих їм законодавством трудових прав, що було майже не

можливим зробити раніше, через перевантаженість загальних судів та віднесення даної категорії справ до другорядних.

Література:

1. Державний архів Чернівецької області / Ф. 284, оп. 2, спр. 1, арк. 47.
2. Державний архів Чернівецької області / Ф. 284, оп. 2, спр. 2, арк. 19.
3. Державний архів Чернівецької області / Ф. 284, оп. 2, спр. 4, арк. 36.
4. Державний архів Чернівецької області / Ф. 284, оп. 2, спр. 9, арк. 16.
5. Державний архів Чернівецької області / Ф. 284, оп. 2, спр. 13, арк. 23.
6. Circumscripțiile judecătoriilor de muncă, Decret № 2113 // Monitorul Oficial № 166, 22 iulie 1933.
7. Lege privitoare la numirea magistrațelor de la judecătoriile de muncă, Decret № 991 din 1933 // Monitorul Oficial № 83, 8 aprilie 1933.
8. Legea pentru înființarea și organizarea jurisdicției muncii, Decret №. 341/933 // Monitorul Oficial №38, 15 februarie 1933.

ФІНАНСОВА СКЛАДОВА НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДОВОЇ ВЛАДИ

Василевич Марина Віталіївна

ад'юнкт кафедри конституційного та міжнародного права Київського національного університету внутрішніх справ, капітан міліції

Важливою умовою гарантування незалежності судової влади є така організація фінансування, при якій ні одна із гілок влади не була б в залежності від іншої. Але саме з позиції фінансування судова влада є найбільш вразливою. Таке твердження ґрунтується на особливостях бюджетного процесу в Україні, та в багатьох випадках обумовлено специфікою розподілу бюджетних коштів на конкретні потреби органів судової влади [1].

Створення належних матеріальних умов для роботи суддів в останні роки залишалося поза увагою держави. Існують підстави стверджувати, що на практиці фінансування судів у достатній мірі не гарантує незалежність судової влади. Упродовж багатьох років мало місце систематичне недофінансування судів [2].

Розглянемо порядок фінансування судів в Україні. Джерелом фінансування судової влади є Державний бюджет України. У ч.1 ст.130 Конституції України, зазначено, що держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів [2,С.6].

Виникає доречне запитання, якщо у Державному бюджеті України щорічно не вистачає коштів на фінансування судової влади, то чи можливо фінансування судів за рахунок „спонсорських” внесків від сторін судового процесу чи місцевих органів державної влади?

Аналіз статей 13 та 85 Бюджетного кодексу України та статей 2,3 Закону України „Про джерела фінансування органів державної влади” від 30 червня 1999 р., свідчить, що органам державної влади, в тому числі й судам України, забороняється створювати позабюджетні фонди, мати позабюджетні спеціальні рахунки та використовувати кошти, одержані за здійснення функцій держави, на платній основі в будь-який інший спосіб, крім зарахування таких коштів до Державного бюджету України [3].

Така позиція законодавця в напрямку обмеженого фінансування з Державного бюджету України переросла у цілеспрямовані дії у формі законодавчої ініціативи. Законодавець намагався заборонити фінансування судів поза Державним бюджетом України, пропонуючи у проекті Закону України № 2366 „Про внесення змін до Кримінального кодексу України” від 7 жовтня 2004 р., (ініціатор - Л.Черновецький)

доповнити Кримінальний кодекс України новою 376-1 статтею, встановлюючи кримінальну відповідальність за „протизаконне фінансування судових органів поза Державним бюджетом України посадовою особою органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності або фізичною особою у будь-якій формі” (санкцією статті передбачалося позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк 5 років, або арештом на строк до 6 місяців, або позбавленням волі на строк до 3 років), 7 жовтня 2004 р. проект було прийнято як Закон, але в грудні 2004 р. Верховна Рада України за пропозицією Президента України скасувала рішення про прийняття цього Закону [4]. Прийняття даного закону та подальше його скасування свідчить про політичну волю суб'єкта законодавчої ініціативи та його рівень свідомості з однієї сторони та про рівень свідомості парламентарів – з іншої сторони. А також вказує на те, що законодавець не має чіткого напрямку розвитку покращення фінансування судової влади в Україні. Таким чином ця законодавча ініціатива не знайшла свого втілення у правове життя держави.

Щоб зрозуміти процес фінансування судових органів та причини систематичного недофінансування, звернімо на особливості формування Державного бюджету України. Процес формування Державного бюджету доручено Кабінету Міністрів України, який, через Міністерство фінансів України розробляє проект закону про Державний бюджет України і забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України, про що подає Верховній Раді України звіт про його виконання (ст. 116 Конституції України) [5].

Базовими показниками формування бюджету є обсяг валового внутрішнього продукту (ВВП) та передбачуваний рівень інфляції. Міністерство фінансів визначає загальний рівень доходів та видатків бюджету та складає пропозиції до проекту Державного бюджету України, розробляє і доводить до головних розпорядників інструкції, які встановлюють граничні обсяги видатків, на основі яких здійснюється розробка бюджетних запитів. Міністерство фінансів України готує проект закону про Державний бюджет України, подає його Кабінету Міністрів України для розгляду. Після чого приймає постанову щодо схвалення проекту закону про Державний бюджет України та подає його Верховній Раді України для затвердження [3].

В тому разі коли Державний бюджет України на поточний бюджетний період не набрав чинності - податки, збори та інші надходження справляються відповідно до закону про Державний бюджет України на попередній бюджетний період [3].

Рух бюджетних коштів від Державного бюджету України до бюджетних установ та організацій здійснюється лише через реєстраційні рахунки в органах Державного казначейства України, які є своєрідними інструментами обліку зазначеними органами коштів, виділених з метою фінансування відповідного розпорядника бюджетних коштів.

Відповідно до Положення про Державне казначейство України затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 грудня 2005 р. № 1232 Державне казначейство України є урядовим органом, що діє у складі Мінфіну і йому підпорядковується, а також учасником системи електронних платежів Національного банку. Одним з основних завдань Казначейства є розрахунково-касове обслуговування розпорядників і одержувачів бюджетних коштів (п.п. 1,2 Положення) [6].

Процес виділення і перерахування бюджетних коштів являє собою перерахування коштів лише всередині системи Державного казначейства України (від ДКУ – управлінням, а від управлінь - відділенням). Виділення бюджетних коштів здійснюється щоденними розпорядженнями Державного казначейства України „з урахуванням наявних коштів”. Що стосується фінансування судової влади, то варто вказати на те, що будь-яких особливих приписів, які б додержувались інтересів судових органів при прийнятті таких розпоряджень, підзаконні нормативні акти не містять. Така ситуація вказує на те, що реальне фінансування судів залежить від Державного казначейства України, яке є органом виконавчої влади [2, С.6]. Ця ситуація склалася в результаті проведення такої політики, яка не сприяє захисту незалежності судових органів, а ставить у положення очікування „доброї волі” органів Державного казначейства України. Тому, на нашу думку фінансування судової влади необхідно здійснювати в повному обсязі відповідно до вимог бюджетних запитів, варто в інструкціях вказати на те, щоб бюджетні запити судових органів не зменшувалися Державним казначейством, оскільки це є основою для успішної діяльності органів правосуддя і фінансовий підрив цієї діяльності відіб’ється на якості розгляду справ та захисту прав громадян.

Варто зазначити, що функції головних розпорядників у судовій системі України виконує декілька суб’єктів: Верховний Суд України, Конституційний Суд України, вищі спеціалізовані суди – щодо фінансового забезпечення діяльності цих судових установ. Фінансове забезпечення всіх інших судів загальної юрисдикції, кваліфікаційних комісій суддів, органів суддівського самоврядування та органів державної судової адміністрації здійснює Державна судова адміністрація України [7].

Потреби у фінансуванні місцевих та апеляційних судів визначаються на підставі Єдиних нормативів фінансового забезпечення судів загальної юрисдикції, затверджених у 2003 р. Державною судовою адміністрацією

погодженою з Радою суддів України. Нормативи доводяться до кожного суду і повинні переглядатися не рідше одного разу на три роки [7]. На наш погляд враховуючи нестабільні економічні показники, на основі яких здійснюється розрахунок Державного бюджету України, їх слід переглядати не рідше 1 разу на рік.

Як показує практика запити задовольняються частково: у 2002 р. суди були недофінансовані на 46,5%; у 2003 р. на функціонування судової системи виділено з бюджету менше половини від необхідної суми; у 2004 у виділено 47 % державних коштів від потреби; у 2005 р. заплановано виділення лише 42 % коштів від наявної потреби. [2, С.6]. У першому півріччі 2009 року для Державної судової адміністрації України, за бюджетною програмою „Організаційне забезпечення діяльності судів та установ Державної судової адміністрації” були передбачені асигнування в сумі 16 119,8 тис. грн., що на 15,9 відсотка менше, ніж за відповідний період 2008-го року [8].

Така практика недофінансування судової влади сприяла появі нового законопроекту, метою якого стало виведення фінансування органів судової влади з-під казначейської системи обслуговування бюджетних коштів створюючи додаткові гарантії незалежності судової влади України.

У Законі „Про тимчасовий порядок фінансування судової влади в Україні” від 1 січня 2005 р. ст. ст.13,14 передбачається, що Державне казначейство України не пізніше 10 числа кожного календарного місяця у повному обсязі перераховує на рахунки головних розпорядників бюджетних коштів, грошові кошти відповідно до їх кошторисів. У випадку, коли Державним казначейством України станом на 10 число відповідного календарного місяця перераховано менше коштів на фінансування судової влади, ніж передбачено, головний розпорядник, який не отримав кошти у повному обсязі, виписує інкасове доручення на безспірне списання суми не перерахованих грошових коштів з єдиного казначейського рахунку Державного бюджету України і перерахування їх на банківський рахунок головного розпорядника [9]. Проектом закону передбачається збільшення обсягу фінансування органів судової влади на 8 відсотків протягом терміну дії даного Закону (десять років). На нашу думку, даний законопроект необхідно прийняти в цілому з метою для покращення фінансування судової влади. Адже негативний стан фінансування судової влади спричиняє негативний вплив на діяльність судової системи та здійснення правосуддя зокрема. Тому даний законопроект дасть змогу судовій владі самостійно справлятися з організацією бюджетного фінансування власними силами.

Джерела:

1. В. Чернявский. Судебная власть должна получить право на самостоятельность в бюджетном процессе/В. Чернявский //Российская юстиция.-2004. - №4.-С.2.
2. П.Пилипчук. Належне фінансування судової влади як одна з гарантій самостійності. – 2005. - № 1. – С.5.
3. Бюджетний кодекс України Розділ 2, глава 6, ст. ст. 32-36 від 21 червня 2001 р. // [http \\\[zakon1.rada.gov.ua\cgi-bin\ main.cgi\]\(http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/main.cgi\).](http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/main.cgi)
4. Закон України „Про внесення доповнення в Кримінальний кодекс України” від 7 жовтня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України, 2001.- № 25-26.- Ст.131.
5. Конституція України: за станом 8 груд. 2004 р./ Відомості Верховної Ради. – 2005.- № 2.- Ст.44.
6. Положення про Державне казначейство України затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 грудня 2005 р. № 1232.
7. Закон України «Про судоустрій України» від 07.02.2002 // Відомості Верховної Ради .- 2002.-№ 27-28.-Ст.180.
- 8.Судочинство: межа виживання/ Юридичний вісник України.-2009. - №38.- С.4.
9. Проект Закону України „Про тимчасовий порядок фінансування судової влади в Україні” від 1 січня 2005 № 4189.

ПОВНОВАЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ У СФЕРІ ДОСТРОКОВОГО ПРИПИНЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Корейба Ігор Вячеславович

аспірант кафедри конституційного та адміністративного права

Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

Розгляд справ про конституційно-правову відповідальність посадових осіб є традиційним повноваженням органів конституційної юстиції. Конституційна відповідальність Президента проявляється через застосування процедури імпичменту. Під імпичментом розуміють передбачену конституціями ряду держав процедуру притягнення парламентом до відповідальності вищих посадових осіб у випадках вчинення ними певних злочинів [1, с.666]. Іноді імпичмент трактують як парламентську процедуру, пов'язану з позбавленням президента недоторканності у зв'язку зі скоєнням ним певного злочину. Різноманітне тлумачення терміна «імпичмент» пов'язане перш за все з тим, що ця процедура в кожній державі істотно відрізняється за підставами і

суб'єктами імпічменту, що зумовлює значно більше відмінностей, ніж загальних рис [2, с.46].

В нашій державі така процедура передбачена тільки щодо Президента України. Згідно з ч. 2 ст. 151 Конституції України та п.3 ст.13 Закону України «Про Конституційний Суд України» на Конституційний Суд покладено обов'язок розгляду справ щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту. Тобто орган конституційної юстиції дає оцінку щодо забезпечення належної правової процедури, цим і обмежується його юрисдикційна діяльність. При розгляді справи Конституційний Суд України уповноважений перевірити: порядок створення спеціальної тимчасової слідчої комісії, правомочність складу та дій слідчої комісії при проведенні розслідування та прийняття рішення про звинувачення Президента. Це здійснюється на основі поданих парламентом документів та матеріалів: щодо ініціювання питання про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту; про створення та роботу спеціальної тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України для проведення розслідування, висновки і пропозиції цієї комісії; про розгляд Верховною Радою України висновків і пропозицій тимчасової слідчої комісії; рішення Верховної Ради України про звинувачення Президента України у вчиненні державної зради або іншого злочину; рішення Верховної Ради України про звернення до Конституційного Суду України. Треба зауважити, що законність процедури розслідування і розгляду справи про імпічмент глави держави можна підтвердити тільки, якщо безпосередньо брати участь на всіх її етапах, адже документи і матеріали можуть бути сфальшовані (підробка підписів, процедури порушення прийняття документів і матеріалів, що не може бути відображена у них тощо). Тому доцільна законодавчо закріплена обов'язкова присутність не менше ніж трьох конституційних суддів на етапах процедури імпічменту Президента, які будуть давати свій висновок на судовому конституційному процесі.

Рішення Конституційного Суду України має важливе юридичне значення, оскільки при прийнятті висновку про недодержання конституційної процедури розслідування, розгляду справи про усунення Президента зупиняється. Після чого потрібен немалий час, щоб ініціювати її заново.

В деяких державах (Австрія, Грузія, Італія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Чехія та ін.), якщо Конституційний Суд встановить вину Президента у вчиненні навмисного кримінального злочину, він може позбавити його посади і одночасно застосувати будь-яке покарання і міру, передбачену кримінальним кодексом за це діяння. Наприклад, глава 32 Конституції Угорщини [3, с.549]. Тобто органи конституційної юстиції

безпосередньо вирішують питання про усунення глави держави з посади, тобто по суті звинувачень, які інкримінуються парламентом.

Українська модель судового конституційного контролю не сприйняла повноваження Конституційного Суду давати оцінку фактичним обставинам справи. Саме тому встановлення факту вчинення державної зради або іншого злочину Президентом України є предметом відання Верховного Суду України. З точки зору характеру відповідальності глави держави, встановленою нині Конституцією України, цей підхід є доцільним.

Треба зауважити, що у числі підстав для усунення з посади глави держави немає порушення Конституції. Звідси, можна стверджувати, що відповідальність Президента має не політичний, а юридичний характер, хоча її реалізація може використовуватися в політичних цілях. Коли ж голова держави може бути відсторонений від посади за порушення Конституції, то його відповідальність набуває змішаний політико-юридичний характер. З одного боку, порушення Конституції - це правопорушення, з іншої - трактувати порушення конституційних норм через їх загальний характер можна з різних політичних позицій. Тому, надання юридичної кваліфікації кримінально-караній поведінці особи - прерогатива суду загальної юрисдикції. Тут не потрібно тлумачити норму Конституції, щоб визначити, чи відбулося її порушення. Кримінальний кодекс встановлює склади злочинів, зокрема державних, суворо і чітко. Враховуючи високий ранг можливого правопорушника і соціальну значущість прийнятого рішення з цього питання, встановлення наявності ознак злочину в діях Президента доцільно надати вищій інстанції у судовій владі. В Україні - це Верховний Суд України, що і закріплено в частині 6 статті 111 Основного Закону.

Визначення імпічменту має принципове значення для з'ясування підстав застосування та особливостей його процедури. Українське законодавство не розкриває зміст права недоторканості глави держави та спеціальної процедури - імпічменту. У 2002 році внаслідок цього та політичної напруженості в країні була спроба притягти президента до кримінальної відповідальності оминаючи складну процедуру імпічменту. Мабуть, тому 47 народних депутатів України звернулися з поданням до Конституційного Суду України про офіційне тлумачення положень частини першої статті 105, частини першої статті 111 Конституції України (справа щодо недоторканості та імпічменту Президента України від 10 грудня 2003 року № 19-рп/2003). Внаслідок чого конституційною юрисдикцією було прийнято відповідне рішення (тлумачення). Відповідно до якого позбутися імунітету, а отже і нести кримінальну відповідальність, перша особа країни може тільки після завершення процесу імпічменту. Це пояснюється тим, що під поняттями «право

недоторканності людини» та «право недоторканності Президента України» розуміються різні конституційні інститути. Главі держави належить посадово-функціональний імунітет, що зумовлений його публічно-правовим статусом. З огляду на це він потребує і належного рівня правового захисту - користуватися правом недоторканності на час виконання своїх повноважень (ст. 105 КУ), що має на меті забезпечення умов для їх реалізації. Право недоторканності глави держави не може бути скасоване, призупинене або обмежене шляхом порушення проти нього кримінальної справи і переслідування у порядку кримінального судочинства, оскільки позбавило б його можливості належним чином виконувати свої функції. Саме тому, процедура імпічменту є єдиним способом притягнення Президента України до конституційної відповідальності і за своєю правовою природою не аналогічна обвинуваченню особи відповідно до кримінальних норм, а здійснюється без порушення проти нього кримінальної справи.

Розділяю думку Оніщука М., що вказаний вище порядок передбачає настання спочатку конституційної відповідальності і лише після усунення Президента з посади - кримінальної. Це суперечить фундаментальним положенням Розділу II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» Конституції України, стаття 62 якого проголошує: «Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду» . Таким чином, усунення глави держави з посади в порядку імпічменту ґрунтується на тому, що конституційна відповідальність настає до визнання особи винною у скоєнні кримінального злочину в судовому порядку, а це суперечить загальновизнаному принципу невинуватості. Хоча можна посилатися на те, що процедура імпічменту містить деякі складові подібні до елементів досудового розслідування-слідства (створення спеціальної тимчасової слідчої комісії, призначення спеціального прокурора, спеціальних слідчих тощо), однак сам судовий процес відсутній: немає судових засідань, змагальності і диспозитивності сторін, свободи у наданні доказів, їх дослідженні та доведенні їхньої переконливості перед судом, а головне не вистачає обвинувального вироку суду, згідно з яким особу можна вважати винною у скоєнні злочину [2, с.46].

Отже, доцільно змінити механізм імпічменту глави держави з більш детальною конкретизацією і систематизацією процедури. Це може бути єдиним засобом додержання законності при здійсненні процесу притягнення до відповідальності вищої посадової особи держави - Президента України. Крім цього, доцільно деталізувати кожний етап процедури імпічменту тільки конституційним законом, адже Конституційний Суд України відповідно до норм Основного Закону (ст.

111, 151 КУ) дає висновок щодо додержання конституційної процедури - процедури, яка повинна бути повністю передбачена і закріплена виключно Конституцією України. Правильна перевірка етапів імпичменту може відбуватися тільки у випадку їх детальної регламентації. Потрібен чіткий та зрозумілий механізм відсторонення президента від влади. Якщо цього немає, то імпичмент перетворюється на засіб ведення передвиборчої кампанії, димову завісу для вирішення політичних та інших питань.

Література:

1. Юридична енциклопедія: В 6 т./ Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. –К.: Укр. енцикл.,2001. –Т.2.
2. Оніщук М. Імпічмент із правовим обличчям // Дзеркало тижня. – 2002. – № 38 (413).
3. Окуньков Л. А. Конституции государств Европы : в 3–х томах / под общ. ред. Л. А. Окунькова. – М. : Норма, 2001. – Т. 3. – 2001.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ АКТИВНОГО ВИБОРЧОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Марусяк Олександр Васильович

студент Одеської національної юридичної академії (навчально-консультаційний центр в м. Чернівці)

Активне виборче право - це встановлене законодавством суб'єктивне право громадян обирати, тобто брати участь у виборах до органів державної влади та місцевого самоврядування шляхом голосування [5;с.79]. Принципи активного виборчого права - це керівні ідеї, які становлять основу виборчого процесу, забезпечують реальний характер народного волевиявлення та обумовлюють можливість громадян здійснювати формування персонального складу державних органів. Вони є ключовими засадами інституціоналізації виборів як суспільно-правового явища, відображенням адекватності самого інституту виборчого права українському конституціоналізму та закріплені чинним виборчим законодавством у вигляді норм-принципів. Основні принципи виборчого права передбачені Конституцією України [1]: вибори є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування (ст. 71). Ці конституційно закріплені ідеї виборчого права також знайшли своє відображення у нормативних актах, які безпосередньо регламентують сам виборчий процес, тобто у Законах України «Про вибори народних депутатів України» (ст.ст. 1-8) [3], «Про вибори Президента України» (ст.ст. 1-8) [2] та «Про вибори депутатів

Автономної республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» (ст.ст. 2-8) [4], які виділяють додатково ще 2 принципи: особистого голосування та добровільної участі у виборах. Крім того, деякі вчені виділяють ще принцип територіальності.

Принцип загального виборчого права не означає, що право обирати мають абсолютно всі особи, які перебувають на території України чи просто бажають взяти участь у виборах. Законодавство встановлює цензи громадянства (право обирати мають лише громадяни України), віковий (право голосу мають лише особи, яким на момент виборів виповнилося 18 років), дієздатності (у виборах беруть участь усі особи, крім визнаних судом недієздатними) та осілості (тільки на місцевих виборах; право голосу мають громадяни України, які належать до відповідних територіальних громад). Забороняються встановлення майнового, статевого чи мовного цензів для виборців, а також будь-яких привілеїв чи обмежень виборчих прав громадян України за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, етнічного та соціального походження, місця проживання або за іншими ознаками. Активне виборче право мають також особи, які перебувають у місцях позбавлення волі, а також громадяни України, які проживають або перебувають в період підготовки і проведення виборів Президента України чи народних депутатів України за межами держави на консульському обліку.

Принцип рівного виборчого права означає однакову для кожного виборця можливість впливу на результат виборів. Кожен виборець має лише 1 голос, який може використати у день голосування тільки раз. Принцип територіальності стверджує, що особа може використати свій голос лише на тій виборчій дільниці, де вона включена до виборчого списку.

Досить дискусійним є питання щодо принципів прямого виборчого права і особистого голосування. Деякі учені їх взагалі не розрізняють. На нашу думку, пряме виборче право означає голосування саме за кандидатів, включених до бюлетеню, а не за їхніх представників. В законі чітко сказано, що громадяни України обирають безпосередньо, наприклад, Президента України шляхом голосування за відповідних кандидатів у Президенти. В Україні відсутня система непрямого (багатоступеневого) виборчого права, яка застосовується у США на виборах Президента [6;с.187] (там громадяни голосують за їхніх представників у колегії виборців, а сама колегія вже безпосередньо голосує за кандидатів у Президенти США). Пряме виборче право, на нашу думку, є більш демократичнішим за непряме, оскільки не передбачає ніяких проміжних інстанцій між виборцями та кандидатами, знижує імовірність маніпуляції результатами виборів та дійсно утверджує принцип народного

суверенітету та народовладдя, відповідно до якого єдиним джерелом влади в Україні є народ [1;ст.5]. Принцип особистого голосування означає особисту (фізичну) присутність на виборчій дільниці під час голосування. Забороняється голосування замість інших осіб, а також голосування через представництво, чи будь-який інший спосіб передачі свого голосу. Хоча виборцю, який внесений до списку виборців на виборчій дільниці, але за віком, у зв'язку з інвалідністю чи за станом здоров'я не здатний пересуватися самостійно, дільнична виборча комісія надає можливість голосувати за місцем перебування цього виборця у порядку, передбаченому виборчим законом.

Принцип таємного голосування полягає у забороні зовнішнього нагляду і контролю за волевиявленням виборців у будь-якій формі. Це означає, що сам процес голосування відбувається у спеціально відведених для цього місцях - у кабінах для таємного голосування, в якій виборець може перебувати лише протягом часу, необхідного для голосування. Там виборчі бюлетені заповнюються ним особисто. Присутність у кабіні для таємного голосування інших осіб під час заповнення виборцем бюлетеня заборонено. Звісно, виборець, який внаслідок фізичних вад не може самостійно заповнити цей бюлетень, має право з відома голови або іншого члена дільничної виборчої комісії скористатися допомогою іншого виборця (крім членів виборчої комісії, кандидатів, які беруть участь у виборчих перегонах або уповноважених ними осіб та офіційних спостерігачів). Членам виборчих комісій та іншим особам забороняється вчиняти будь-які дії чи розголошувати відомості, які дають можливість встановити зміст волевиявлення конкретного виборця. Крім того, всі виборчі бюлетені мають однакову форму та заповнюються анонімно. Звісно, виборець з власної волі може повідомити будь-кому про результат свого волевиявлення, але примушування її до цього, як вже зазначалося вище, заборонено.

Принципи вільного волевиявлення та добровільної участі у виборах дуже між собою схожі, тому питання щодо їх виокремлення є полемічним. Вільне волевиявлення означає, що виборцям забезпечуються умови для вільного формування своєї волі та її свободи у виявленні при голосуванні. Забороняється застосування насильства, погроз, обману, підкупу чи будь-яких інших дій, що перешкоджають вільному формуванню та свободі виявленню волі виборця. Ніхто не може примусити виборця до голосування за того чи іншого кандидата у виборчому бюлетені. А добровільна участь означає, що взагалі ніхто не може бути примушений до участі чи неучасті у виборах, оскільки право обирати є суб'єктивним політичним правом, а не обов'язком особи. Даний принцип забороняє будь-яке переслідування за ухиляння від участі голосуванні - абсентеїзм

[6;с.181]. А от у деяких країнах за неучасть у виборах настає юридична відповідальність.

Отже, принципи активного виборчого права - це тенденційні ідеї, які лежать в основі виборчого процесу і є гарантіями здійснення прямого народовладдя в Україні, а саме - права обирати. Вільне, пряме, особисте, рівне, добровільне, загальне виборче право, таємне голосування та принцип територіальності реально сприяють оптимізації виборчого права громадян та ефективному розвитку основних інститутів демократії в Україні.

Джерела:

1. Конституція України.- Харків: "Фоліо", 2007.- 48 с.
2. Про вибори Президента України: Закон України від 05.03.1999 р.// Відомості Верховної Ради України, 1999, N 14, ст.81
3. Про вибори народних депутатів України: Закон України від 25.03.2004р. //Відомості Верховної Ради України, 2004, №27-28, ст.366
4. Про вибори депутатів Автономної республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів: Закон України від 06.04.2004 р.// Відомості Верховної Ради України, 2004, N 30-31, ст.382
5. Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка.-К.: ТОВ «Видавництво „Юридична думка”», 2007.- 992 с.
6. Кравченко В. В. Конституційне право України: Навч. посіб.— Вид. 3-тє, виправл. та доповн.- К.: Атіка, 2004. - 512 с.

ПРОЦЕДУРА ІМПІЧМЕНТУ: МЕХАНІЗМ ЗАСТОСУВАННЯ

Павловська Наталія Володимирівна

кандидат юридичних наук, докторант докторантури та ад'юнктури

Київського національного університету внутрішніх справ

Механізм процедури імпічменту Президента України не отримав достатньої правової регламентації. По суті, він вичерпується статтями 85 і 111 Конституції України, що, з огляду на стислість конституційних формулювань, є явно недостатнім для практичного вирішення маси питань, що забезпечують відтворення і наступність президентської влади. Як відзначає М.С. Бондар, «Конституція і поточне законодавство повинні не нівелювати, а, офіційно, на нормативно-правовому рівні визнавати сам факт існування незбіжних інтересів, конфліктів і соціальних суперечностей, запропонувати ефективні правові способи їх вирішення».[1]

Виходячи з цього, необхідно чітко визначити науково-практичні пропозиції, що спрямовані на створення необхідної нормативно-правової бази, що забезпечує реалізацію механізму процедури імпічменту Президента України.

На сьогоднішній день різні джерела трактують визначення «імпічменту» в різноманітних формах. Це і спеціальна парламентська процедура обвинувачення вищих посадових осіб держави у випадках порушення ними законів країни. Це може бути і особливий порядок судочинства у справах про злочини, що скоєні державною елітою.[2] Юридичний словник Сполучених штатів Америки дає таке тлумачення: «Імпічмент - це розгляд у квазіполітичному суді кримінальної справи, порушеної проти державного службовця».[3] Найчастіше, імпічмент - це парламентська процедура позбавлення президента недоторканності у зв'язку із скоєнням ним певного злочину. Вона як правило супроводжується усуненням його з посади (посту). Класичним визначенням імпічменту є - відсторонення від справ і притягнення до відповідальності вищих посадових осіб держави, що не змогли виконати покладені на них обов'язки. [4]

Конституція України та конституційне законодавство України також не надають чіткого визначення імпічменту. Єдиними підставами для запуску процедури є «вчинення державної зради або іншого злочину» (ч. 1 ст. 111 Конституції України), які підпадають під дію кримінального закону. Процедура імпічменту закінчується відстороненням позбавленого недоторканності Президента України від влади.

У статті 111 Конституції України визначено наступний порядок усунення Президента з поста Верховною Радою України:

1. Питання про імпічмент ініціюється більшістю від конституційного складу Верховної Ради України. Для проведення розслідування Верховна Рада України створює спеціальну тимчасову слідчу комісію, до складу якої включаються спеціальний прокурор і спеціальні слідчі. Висновки і пропозиції тимчасової слідчої комісії розглядаються на засіданні Верховної Ради.

2. За наявності підстав Верховна Рада України не менш як двома третинами від її конституційного складу приймає рішення про звинувачення Президента України. Рішення про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту приймається Верховною Радою України не менш як трьома четвертими від її конституційного складу після перевірки справи Конституційним Судом України і отримання його висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про імпічмент та отримання висновку Верховного Суду України про те, що діяння, в яких звинувачується Президент України, містять ознаки державної зради або іншого злочину.[5]

Проблема полягає в тому, що усунення президента з посади відбувається фактично до визнання його винним у суді, як це передбачено тією ж Конституцією України. Сторони не зобов'язані виступати в суді, доводити переконливість своїх аргументів, і нарешті, відсторонення президента від влади не передуює рішенням суду.

Тривалість діяльності глави держави, що включає підстави усунення з поста в порядку імпичменту, що безпосередньо характеризує його статус, відображає існуючий в державі конституційно-правовий режим, впливає на рівень розвитку державної демократії. Підстави припинення виконання повноважень глави держави до закінчення конституційного строку викликаються обставинами, які вимагають налагодженого і надійного механізму забезпечення безперервності президентського управління. Конституційний Суд України щодо регламентування процедури встановлення стійкої нездатності Президента України за станом здоров'я здійснювати належні йому повноваження зазначив, що визначення відповідного порядку може бути здійснено із дотриманням положень що впливають із Конституції України вимог, з тим, щоб забезпечувалися безперервність і стабільність здійснення повноважень Президента України, виключення чинників, що перешкоджають нормальному функціонуванню інститутів влади.[6]

Література:

1. Бондар Н.С. Власть и свобода на весах конституционного правосудия: Защита прав человека Конституционным Судом Российской Федерации. - М., 2005. – С.592.
2. Колосова Н.М. Конституционная ответственность: природа, особенности, структура. Монография. –М., 2005. –С.194.
3. Black's Law Dictionary. - USA. 1891. - С. 1941.
4. Сучасний українсько-англійський юридичний словник. –К., 2007. – С.632.
5. Конституція України. Інтернет ресурс: www.zakon.rada.gov.ua.
6. Рішення Конституційного Суду України. Том 3. –К., 2010. – С. 596.

ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО, ДЕРЖАВНОГО ТА ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ

Павшук Катерина Олександрівна

студентка Інституту підготовки кадрів для органів прокуратури

України Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого

1. Узагальненою формою контролю, на думку таких науковців як В.Гарашук, А.Комзюк, О. Паньчук, О. Сушинський, є контроль

соціальний. Він включає в себе дві складові: державний та громадський контроль. Такий поділ є більш усталеним і можна сказати традиційним.

2. Державний контроль включає контролюючі дії всіх без винятку державних структур. Так О.Ф. Андрійко визначила президентський, парламентський, судовий контроль та прокурорський нагляд як складові елементи цієї системи. В.С. Шестак дав іншу класифікацію, додавши до вищезазначених ще адміністративний, конституційний, фінансовий контроль, контроль Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, контроль Центральної виборчої комісії, кадровий контроль Вищої ради юстиції, інформаційний контроль Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення.

3. Що ж стосується громадського контролю, то В.В. Речицький вводить до його складу парламентський та позапарламентський контроль: контроль об'єднань громадян, громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства, що проживають в Україні. О.Б. Зеленцов включає в нього контроль з боку парламенту і місцевих виборних органів, контроль народу, контроль з боку політичних партій і об'єднань громадян, контроль з боку засобів масової інформації та контроль громадської думки.

4. Представницький орган являється суб'єктом державного контролю, проте можна говорити про наявність у нього рис контролю громадського. Конституційний Суд України тлумачить парламентський контроль як форму реалізації громадянами України їх конституційних прав. Можливість звернення до омбудсмана може бути прикладом безпосереднього використання громадянами інститутів парламентського контролю. Також шляхом звернень до народних депутатів України громадяни можуть захищати свої конституційні права та інтереси. Таким чином вводиться в дію інститут депутатського запиту.

5. Громадський контроль стоїть в одному рядку по значущості з контролем державним. Обидва нерозривно пов'язані із суспільством і мають єдину мету - забезпечення правопорядку і законності. На прикладі парламентського контролю яскраво проілюстровано, що державний і громадський контроль іноді можуть пересікатися, але в повному обсязі вони не замінюють один одного, а лише доповнюють.

Література:

1. Андрійко О.Ф. Організаційно - правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади: Автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук: 12.00.07 / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. - К., 1999. - 20 с.
2. Барабаш Ю.Г. Парламентський контроль в Україні (конституційно - правовий аспект). Монографія. - Х., 2004. - 191 с.

3. Зеленцов А.Б. Контроль за деятельностью исполнительной власти в зарубежных странах. - М.: Изд-во РУДН, 2002. - 167 с.
4. Речицкий В.В. Свобода и государство. - Х.: Фолио, 1998. - 203 с.
5. Шестак В.С. Державний контроль в сучасній Україні (теоретико-правові питання): Автореф. дис...канд.. юрид. наук: 12.00.01 / Національний ун-т внутрішніх справ. - Х., 2002. - 20 с.
6. Яременко Т.Ф. Значення громадського контролю в управлінні державними справами // Актуальні проблеми державного управління № 3 (22). - Х.: Вид-во Хар РІНАДУ «Магістр», 2004. - С. 82 - 87

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОТВОРЧОСТІ У КОНТЕКСТІ СУДОВО-ПРАВОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ: ПОГЛЯД В МИНУЛЕ ТА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Фелді Олексій Вікторович

Комітет Верховної Ради України з питань правосуддя

*Iustitia fundamentum regnorum. –
Правосудие – основа государств.*

Визначальною передумовою практичного виявлення принципу верховенства права та ефективного захисту прав і свобод людини у будь-якій державі є функціонування незалежного і неупередженого суду.

Існуючі традиції у побудові судової влади української незалежної держави беруть свої витoki з 90-х років ХХ сторіччя. З прийняття Декларації про державний суверенітет України (від 16.07.1990 № 55-ХІІ) та Акта проголошення незалежності (від 24.08.1991 № 1427-ХІІ), Україна отримала у спадок систему радянського правосуддя, яка мала суттєві відмінності від європейських систем. Саме ці, доленосні для українського державотворення, нормативно-правові акти і заклали підвалини для реформування тодішньої системи правосуддя. Така необхідність була обумовлена тим, що суди республіки, вся система юстиції і чинне законодавство, яке регулює діяльність правоохоронних органів, переживають глибоку кризу, викликану багатьма факторами, які негативно впливали на їх діяльність. Суди не завжди надійно охороняли права і свободи людини, являли собою важливий інструмент командно-адміністративної системи і змушені були бути провідниками її волі. Суд не мав влади, а влада безконтрольно користувалась судом.

Переважна більшість провідних вчених все частіше говорить про те, що з набуттям у 1991 році незалежності, судова система України фактично знаходиться у постійному реформуванні: систематично

змінюється матеріальне та процесуальне законодавство, створюються нові суди, зростає чисельність суддів та ін. Яскравим підтвердженням такої думки серед провідних фахівців може слугувати цитата із інтерв'ю Голови Вищого адміністративного суду України О. Пасенюка «Судова реформа в Україні майже одноліток її незалежності.»¹. Чи справді це так? Відповідь на це питання ми зможемо отримати здійснивши коротке історико-юридичне дослідження реалізації судово-правової реформи в Україні за роки її незалежності.

Так, проводячи комплексне наукове дослідження цього питання (звісно не в рамках даної статті) можна виокремити такі її етапи: перший етап реформи розпочався після прийняття Постанови Верховної Ради України «Про Концепцію судово-правової реформи в Україні» 28 квітня 1992 року та тривав до прийняття Конституції України 28 червня 1996 року; другий етап реформи припадає на період між 28 червнем 1996 року та до ухвалення Верховною Радою України пакета змін до нормативно-правових актів 21 червня 2001 року, яке отримало назву «малої» судової реформи; третій етап розпочався від моменту проведення «малої» судової реформи² та тривав до затвердження Указом Президента України Концепції реформування системи кримінальної юстиції України від 8 квітня 2008 року; четвертий етап реформи у часовому вимірі припадає на період між 8 квітня 2008 року до 18 березня 2009 року, коли у Верховній Раді України були проведенні парламентські слухання «Про стан правосуддя в Україні», підготовлені профільним комітетом ВРУ з питань правосуддя. Результатами проведення яких стали численні напрацювання на законодавчому рівні проектів принципів змін та доповнень до Законів України «Про судоустрій України» та «Про статус суддів». Вважаємо за доцільне зазначити деякі з них: проект Закону про внесення змін до Закону України «Про судоустрій України» (реєстр №3606 від 14.01.2009), внесений народним депутатом України В.В. Шемчуком, - щодо формування кваліфікаційних комісій; проект Закону про внесення змін до Закону України «Про судоустрій України» (реєстр №3641 від 22.01.2009), внесений народним депутатом України Д.М. Притикою, - щодо вимог до кандидатів на посаду членів кваліфікаційної комісії суддів; проект Закону про внесення змін до статті 13 Закону України «Про статус суддів» (реєстр №4006 від 03.02.2009), внесений народними депутатами України Я.П. Табачником та М.В. Дживагою, - щодо недоторканності суддів. І нарешті, в п'ятий етап судово-правової реформи можна виділити проміжок часу від 18 березня 2009 року до сьогодні. Так, мова іде саме про впровадження напрацьованих та запропонованих на парламентські слухання «Про стан правосуддя в Україні» змін, адже загальновідомим є

¹ Газета «Голос України» № 62 (43120) від 1 квітня 2008 року

² Сердюк В.О. Проблеми реалізації судово-правової реформи в Україні (1991-2004 рр.).- дис. канд. юрид. наук

факт, що кардинальне реформування судової гілки влади, яке відбувається на реаліях сьогодення – матиме відчутні позитивні результати принаймні через декілька років.

Таким чином, можемо констатувати: судова реформа залишається пріоритетом для України вже доволі тривалий час. Важливість судової влади для нашої країни відображена у статті 6 Конституції України, яка встановлює: «Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову». Положення статті 126 Основного Закону конкретизували цю норму визначивши, що судові органи виконують свої функції незалежно від законодавчої і виконавчої влади. Судова влада в Україні виступає як незалежний інститут в ієрархії структури державної влади, окрім цього, компетенція і повноваження органів судової влади закріплені у спеціальному розділі КУ. Таким чином, конституційні основи побудови судової влади підкреслюють її характерні властивості – самостійність, винятковість та повноту.

Отже, одним із стратегічних завдань розвитку державності в Україні було і залишається проведення судово-правової реформи, яка має своєю метою становлення в Українській державі незалежної судової влади та приведення до вимог суспільних потреб правосуддя як ідеалу справедливості і верховенства права у світлі міжнародних стандартів та основоположних принципів судочинства.

Безперечно, перш ніж реформувати, необхідно створити цілеспрямовану, науково обґрунтовану методологічну основу розвитку правосуддя в Україні, визначити шляхи удосконалення законодавства в цій сфері, усунути негативні тенденції, що мають місце внаслідок непослідовності та поспішних, незважених рішень, ознайомитися із позитивним надбанням інших країн світу¹.

Для виконання стратегічних завдань у сфері реформування судової системи, з урахуванням позитивного досвіду попередніх реформ, необхідно в котрий раз виокремити основні види порушень в діяльності судів, які слугуватимуть «відправними точками» та визначатимуть основні напрями судово-правової реформи у світлі сьогодення. Переважна більшість фахових науково-дослідних та статистичних структур до таких проблем відносять: 1) надмірна політизованість при формуванні «наповненні живою силою» судової системи з боку ВРУ (рішення приймає політичний орган, для якого питання суддівського корпусу не є пріоритетним); 2) недотримання строків розгляду судових справ; 3) неоднозначність судової практики (непоодинокими є випадки, коли суди у схожих справах ухвалюють різні, часто протилежні рішення); 4) не належна професійна компетентність суддів.

¹ Грошевий Ю.М. Інстанційна побудова судової системи України. -

Серед причин зазначених порушень слід назвати наступні: 1) відсутність комплексного бачення та напрямків проведення судово-правової реформи (спостерігається активна законопроектна робота на рівні змін та доповнень окремих норм профільних законів, яка ще й характеризується протилежними шляхами вирішення одних і тих же проблем); 2) недостатнє фінансування (крім того, законодавство немає приписів про відповідальність за несвоєчасне та неповне надання бюджетних коштів); 3) перевантаженість місцевих судів (станом на березень 2009 року, за середньостатистичними підрахунками, у судді місцевого суду є близько 30 хвилин задля вивчення та вирішення справи, аби упоратись із місячним навантаженням по кількості отримуваних справ); 4) недоступність правосуддя, що в свою чергу обумовлено певними складнощами у розмежуванні юрисдикції судів; проблемами доступу до суду сільського населення; 5) неефективність механізму виконання судових рішень; 6) недосконалість системи формування суддівського корпусу та механізму дисциплінарної відповідальності суддів.

У світлі бачення наведених проблем, свою позицію щодо подальшого перебігу судової реформи висловив Міністр юстиції України Микола Оніщук, зокрема, це зміна системи доступу до професії судді та механізму відповідальності суддів, запровадження спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді, а також вдосконалення системи судового устрою та правил судочинства¹.

Серед пропонованих змін, які наблизатимуть українську судову владу до європейських та світових стандартів, з урахуванням вже запропонованих, можна виділити наступні:

1) належне висвітлення в ЗМІ діяльності та функціонування судової влади. Адже загальновідомим є факт, що для судової системи характерною є певна «закритість» від стороннього погляду. Судді не завжди прагнуть до контактів із журналістами, майже не намагаються активно формувати позитивну громадську думку про себе, свою роботу, роз'яснювати і коментувати власні дії, використовуючи потенціал преси. Але розвиток інформаційного суспільства, підвищення ролі та значення засобів масової інформації у формуванні світогляду громадян поставило органи державної влади, в тому числі судову владу, перед необхідністю формування інформаційної політики, створення умов щодо відкритості та прозорості своєї діяльності;

2) для зменшення навантаження на суддів та деякі суди доцільно було б зробити наступний крок: законодавчо закріпити можливість тимчасового переведення судді для допомоги в роботі та зміцнення сусіднього суду.

¹ Микола Оніщук: «Реформувати судову систему потрібно негайно». - <http://www.minjust.gov.ua/0/19167>

Максимальна тривалість такого переведення повинна бути обмежена законом. Узаконення в Україні такої процедури не суперечило б європейським стандартам. Відповідно до Європейської хартії про закон «Про статус суддів», а також Пояснювальної записки до цієї хартії у міжнародній практиці застосування такої процедури дозволяється¹.

3) як би держава не поліпшувала систему судоустрою і судочинство загалом, рівень правосуддя все ж залежить від судді. Тому систему добору, підготовки, визначення кваліфікації та призначення на посаду судді необхідно вдосконалювати. На наш погляд, вітчизняна система добору суддів повинна забезпечити не тільки необхідні передумови для призначення на посади суддів найбільш підготовлених юристів з певним життєвим досвідом і віком, але (і це найголовніше) осіб з високими моральними якостями. Адже в Україні поки що ніхто спеціально не вивчає ділові якості кандидата в судді, його психічні особливості, поведінку, комунікативні та організаційні здібності, вміння слухати. Також ніхто не вивчає чи це спокійна та об'єктивна, неупереджена і чесна людина. Тому при законодавчому закріпленні єдиної процедури та вимог щодо добору кандидатів на посаду судді необхідно врахувати і ці вимоги стосовно моральних якостей кандидатів. Очевидно, що це може бути вимога надавати не тільки характеристику, а й рекомендацію за місцем навчання, роботи, проживання, публікації даних про кандидата в пресі. При поверненні зі стажування - висновок компетентної комісії за результатами стажування тощо²;

4) впровадження та розвиток альтернативних способів вирішення спорів.

Таким чином, впроваджуючи демократичні ідеї правосуддя, вироблені світовою практикою і наукою, необхідно здійснювати з урахуванням національних історико-правових особливостей при залученні позитивного міжнародного досвіду.

Джерела:

1. Газета «Голос України» № 62 (43120) від 1 квітня 2008 року;
2. Грошевий Ю.М. Інстанційна побудова судової системи України. – Матеріали науково-практичної конференції;
3. Микола Оніщук: «Реформувати судову систему потрібно негайно». - <http://www.minjust.gov.ua/0/19167>;
4. М.М. Микієвич, М.М. Микієвич Деякі аспекти впровадження європейських стандартів у процесі реформування судової системи

¹ М.М. Микієвич, М.М. Микієвич Деякі аспекти впровадження європейських стандартів у процесі реформування судової системи України. -

file://localhost/D:/Наукова%20стаття%20№2/7/Верховний%20Суд%20України.mht

² Там само

України.-

file://localhost/D:/Наукова%20стаття%20№2/7/Верховний%20Суд%20України.mht;

5. Сердюк В.О. Проблеми реалізації судово-правової реформи в Україні (1991-2004 рр.).- дис. канд. юрид. наук;

6. Функціонування судової гілки влади: проблеми та шляхи підвищення ефективності.

file://localhost/D:/Наукова%20стаття%20№2/Функціонування%20судової%20гілки%20влади_%20проблеми%20та%20шляхи%20підвищення%20ефективності.mht.

ПРОБЛЕМИ ПРИТЯГНЕННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЗАХИСТ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Борсук Наталія Яківна

начальник відділу Антимонопольного комітету України, аспірантка Київського університету права НАНУ

Неузгодженості та суперечності в законодавчому полі нашої держави створюють стан нестабільності, хаосу, незручності в правозастосовній практиці та ускладнюють, а в багатьох випадках, унеможливають реалізацію прийнятих законів. Так, невідповідність окремих приписів Кодексу України про адміністративні правопорушення (надалі – Кодекс) нормам, які містяться у Законах України «Про Антимонопольний комітет України», «Про захист економічної конкуренції» та «Про захист від недобросовісної конкуренції» не дає змоги досягти відповідного рівня дисципліни посадових осіб та працівників - суб'єктів правопорушень у сфері захисту економічної конкуренції.

Ряд статей чинного Кодексу (статті 164³, 166¹ – 166⁴) стосуються тих правопорушень у сфері захисту економічної конкуренції, склад яких та (або) відповідальність за які не відповідають положенням законів України «Про захист економічної конкуренції» (стаття 54) та «Про захист від недобросовісної конкуренції» (стаття 20). Водночас, відповідальність за ряд адміністративних правопорушень, які перешкоджають діяльності Антимонопольного комітету України, не відображена у нормах Кодексу (пункт 16 статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції»).

Застосування адміністративної відповідальності до фізичних осіб (посадових осіб, керівників суб'єктів господарювання, осіб, які займаються підприємницькою діяльністю) за порушення статей 164³ (недобросовісна конкуренція), 166¹ (зловживання монопольним становищем на ринку), 166² (неправомірні угоди між підприємцями), 166⁴ (порушення порядку надання інформації та виконання рішень Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень) на сьогодні втрачає свою актуальність. Зазначене зумовлено тим, що, по-перше, встановлена Законом України «Про захист економічної конкуренції» відповідальність юридичних осіб – суб'єктів господарювання є достатньою з точки зору забезпечення виконання її

функцій, по-друге, необхідність встановлення суб'єктивної сторони складу адміністративного правопорушення, процесуальний порядок провадження у справах про адміністративні правопорушення (включаючи вимоги до протоколу, порядок розгляду справи) та встановлений строк притягнення до адміністративної відповідальності не відповідають фактичним потребам регулювання у сфері захисту конкуренції і на практиці унеможливають застосування такої адміністративної відповідальності.

У той же час, до Кодексу не внесено відповідні зміни щодо перешкоджання діяльності Антимонопольного комітету України, які б відображали певні положення Закону України «Про захист економічної конкуренції». Згідно з приписами статті 54 Закону України «Про захист економічної конкуренції» за порушення, передбачені пунктом 16 статті 50 цього Закону, посадові особи органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, працівники суб'єктів господарювання, об'єднань несуть адміністративну відповідальність згідно із законом.

Відповідно до пункту 16 статті 50 Закону створення перешкод працівникам Антимонопольного комітету України, його територіального відділення у проведенні перевірок, огляду, вилученні чи накладенні арешту на майно, документи, предмети чи інші носії інформації є порушенням законодавства про захист економічної конкуренції.

Слід зазначити, що відповідно до статті 44 Закону України «Про захист економічної конкуренції» працівники Антимонопольного комітету України наділені повноваженнями вилучати чи накладати арешт не на «будь-яке майно», а лише на майно, яке може бути доказом чи джерелом доказів у справі про порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Порядок вилучення чи накладення арешту на майно, предмети, документи, інші носії інформації визначений частиною п'ятою статті 44 Закону України «Про захист економічної конкуренції».

Виходячи з характеру порушень, передбачених пунктом 16 статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції», при вчиненні яких суттєве значення можуть мати саме дії конкретних посадових осіб чи інших працівників суб'єктів господарювання, об'єднань під час проведення органами Антимонопольного комітету перевірки, застосування адміністративної відповідальності щодо працівників цих суб'єктів було б необхідним і одним з ефективних засобів для забезпечення проведення перевірок.

Стаття 54 Закону України «Про захист економічної конкуренції» встановлює можливість адміністративної відповідальності окремих фізичних осіб (посадових осіб та працівників суб'єктів господарювання та органів влади) за такі правопорушення законодавства про захист

економічної конкуренції як невиконання рішення органу Антимонопольного комітету України, ненадання або надання недостовірної інформації на вимогу органів Антимонопольного комітету України, або створення перешкод працівникам Антимонопольного комітету України і посилається на інші закони, що регулюють адміністративні відносини в Україні та загальний порядок притягнення до адміністративної відповідальності. Наприклад, статтею 166⁴ Кодексу передбачено адміністративну відповідальність посадових осіб органів влади, органів місцевого самоврядування за неподання інформації або подання недостовірної інформації Антимонопольному комітету України, його територіальному відділенню, а також за ухилення від виконання і несвоєчасне виконання їхніх рішень. Необхідно сказати, що в іншій частині стаття 166⁴, як і статті 166¹ – 166³ Кодексу не діє, оскільки суперечить положенням статей 50, 52, 54 Закону України «Про захист економічної конкуренції».

Існування окреслених колізій у законодавстві унеможлиблює у зазначених випадках притягнення фізичних осіб до адміністративної відповідальності за порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Крім того, у Кодексі відсутні норми, які передбачають повноваження органів Антимонопольного комітету України щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення. Такі повноваження передбачені пунктом 3 частини першої статті 7, пунктом 2 частини першої статті 13, пунктом 11 частини першої, частиною четвертою, пунктом 3 частини п'ятої статті 14, пунктом 3 частини першої статті 16 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» (згідно з Законом України від 20 листопада 2003 року № 1294-IV зазначені положення набирають чинності з дня внесення відповідних змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що належне застосування адміністративної відповідальності до фізичних осіб за порушення правил економічної конкуренції залежатиме від подальшого удосконалення Кодексу України про адміністративні правопорушення, що створить належну правову основу для запобігання вчиненню відповідних правопорушень.

Література:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради Української РСР, 1984, додаток до № 51

2. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26 листопада 1993 року № 3659-ХІІ (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 50
3. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001 року № 2210-ІІІ (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України, 2001, № 12
4. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 7 червня 1996 року № 236/96-ВР (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України, 1996, №36
5. Коментар до Закону України «Про захист економічної конкуренції» на основі порівняльного аналізу з правилами конкуренції. - Європейська Комісія, 2006, видавництво «Альфа-Прайм»

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО–ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НЕУРЯДОВИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ

Гречанюк Сергій Костянтинівич

кандидат юридичних наук, доцент кафедри правових дисциплін

Чернігівського національного педагогічного університету ім.

Т.Г.Шевченка

Система органів та установ ДКВС України є складною централізованою, поліфункціональною структурою, що реалізовує одну з основних внутрішніх функцій держави. Враховуючи складність, важливість і виняткову соціальну значущість задач, що вирішуються кримінально-виконавчою службою України, вона зобов'язана у своїй діяльності використовувати можливості громадянського суспільства. Інакше, як свідчить вітчизняний історичний досвід і досвід європейських держав, успішно вирішувати задачі боротьби із злочинністю і виконувати кримінальні покарання неможливо.

Успішна, ефективна діяльність органів та установ кримінально-виконавчої служби України можлива тільки за умови налагодженої, належним чином організованої і юридично врегульованої взаємодії з неурядовими інституціями.

Взаємодію органів та установ ДКВС України з неурядовими організаціям можна визначити як постійні, об'єктивно обумовлені природою правової держави взаємовідносини кримінально-виконавчої служби України та її структурних елементів з інститутами громадянського суспільства в особі різних громадських об'єднань, які відбуваються за спільним задумом (планом), узгоджені за завданнями, напрямками, часом і

способами дій для досягнення важливої соціальнозначимої мети - підвищення ефективності виконання кримінальних покарань на гуманістичних, демократичних засадах і корекції злочинних проявів у суспільстві.

Організація взаємодії органів та установ ДКВС України з недержавними інституціями носить об'єктивний характер і обумовлена наступними причинами:

- 1) спільність частини цілей і задач взаємодіючих структур, держави і суспільства в цілому;
- 2) їх різна компетенція і ступінь впливу;
- 3) необхідність максимального використання наявних в їх розпорядженні сил і засобів, авторитету і впливу;
- 4) досягнення суспільством певного рівня розвитку, що характеризує його як демократичне громадянське суспільство;
- 5) включеність інститутів громадянського суспільства в діяльність державних структур та „прозорість” діяльності останніх;
- 6) пріоритет загально визнаних гуманістичних цінностей, міжнародно-правових норм для держави і суспільства.

Сама взаємодія як явище, про що вказувалось раніше, властива будь-якій системі, будь-якій груповій діяльності людей, але лише в соціальних керованих системах воно носить змістовний, цілеспрямований характер. Моделі взаємодії з недержавними організаціями, які використовують окремі органи або установи ДКВС України являються продуманими і часто запланованими. Тобто взаємодія знаходить своє вираження за допомогою однієї з функцій управління, а саме організації. А тому можна зробити висновок, що взаємодія є самостійною операцією в управлінському циклі. Тому, на наш погляд, організація взаємодії – це управлінська функція, покликана забезпечити узгоджені за завданнями, напрямом і часом дій органів та установ ДКВС України і недержавних організацій для повноцінного і ефективного використання всіх спільних можливостей, для розв'язання поставлених завдань і виконання їх функцій.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ „КРЕДИТНА СПІЛКА”

*Довгополик Анна Анатоліївна
аспірант юридичного факультету Запорізького національного
університету*

З метою отримання повного, всебічного, чіткого уявлення про кредитні спілки як специфічний вид фінансових установ, про особливості

їх діяльності, основні ознаки і принципи, насамперед доцільно розглянути теоретичні підходи до визначення поняття „кредитна спілка”.

Слово „кредит”, що є складовою частиною досліджуваного поняття походить від латинського „creditum”, що означає позика, борг, або „credere” – вірити, довіряти.

Аналізуючи доктринальні джерела, слід вказати наступні пропоновані визначення. Наприклад, колектив авторів І.С. Ткаченко, М.Р. Лучко, Р.В. Руська у своєму науково-практичному посібнику вважають, що кредитна спілка – це громадська організація, головною метою якої є фінансовий та соціальний захист її членів шляхом залучення їх особистих заощаджень для взаємного кредитування [1, с. 14]. Таке визначення було актуальним до прийняття Закону України „Про кредитні спілки” [2], який надав цим установам принципового нового статусу – статусу неприбуткової організації. На підтримку такого законодавчого визначення, В.В. Гончаренко висловлює думку, що кредитні спілки є фінансовими кооперативами, які незалежно від того, ким вони створені – споживачами чи підприємцями, мають спільну рису, а саме – мета їхньої діяльності не отримання прибутку, а економія коштів своїх членів, надання якісніших послуг за кращих умов [3, с. 18]. А згодом узагальнює, що кредитна спілка – фінансово-кредитний кооператив, який є одночасно і громадською організацією, і фінансовою установою із специфічною формою господарювання у фінансовій сфері. Із соціальної точки зору, кредитна спілка повинна забезпечити фінансову взаємодопомогу та економічний захист людей. В організаційному відношенні – це громадська організація, побудована на демократичних засадах управління, в економічному – неприбуткова фінансова установа [4, с. 24].

Л.А. Негребецька вказує два основні напрями діяльності - кредитна спілка дає можливість заощаджувати кошти та брати позички [5, с. 121], за допомогою яких вони втілюють у дійсність основну мету своєї діяльності – задоволення потреб членів кредитної спілки у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг. Однак лише досягнення мети діяльності для повноцінного функціонування недостатньо, необхідно ще враховувати основні принципи діяльності, поставлені задачі, окремі функції кредитних спілок.

Н.О. Славова пропонує зазначене поняття розглядати через поєднання двох категорій, а саме – „кредит” і „спілка”. Під кредитом розуміють позичку в грошовій формі на умовах строковості, повернення, платності, що надається кредитором іншій особі – позичальникові, а спілка – об'єднання двох і більше осіб з метою задоволення своїх потреб [6, с. 147]. Пропонована форма розгляду словосполучення „кредитна спілка” є буквальною і логічною, однак не містить всіх необхідних ознак і

особливостей, які б характеризували сутність цих специфічних фінансових установ.

Існує думка, що кредитні спілки – це суб'єкти фінансового ринку, які надають фінансові послуги, подібні банківським: залучають кошти шляхом приймання депозитів, відкриття пайових, ощадних чекових (розрахункових), пенсійних та інших рахунків і за рахунок цих коштів надають кредити різноманітних видів, розміщують тимчасово вільні кошти у казначейські зобов'язання, державні й муніципальні облігації та інші високонадійні цінні папери [7, с. 26]. Можна погодитись, що фінансові послуги, що надаються кредитними спілками, мають щось спільне, з тими, що надають банки. Однак на цьому їх схожість (кредитних спілок і банків, послуг що вони надають) закінчується. Основні відмінності між ними полягають у меті діяльності (отримання прибутку для банку і задоволення потреб членів у наданні фінансових послуг для кредитної спілки); у колі користувачів фінансовими послугами (банк надає для будь-якої особи, кредитна спілка – тільки для своїх членів); у характері управління (управління банком зосереджується у руках однієї особи або певної групи осіб, управління кредитною спілкою – право кожного члена).

Досить влучним і зрозумілим є визначення О.Ю. Гавриленко: кредитна спілка – це фінансовий механізм, завдяки якому люди шляхом кооперування своїх зусиль, ідей та коштів можуть отримати необхідні послуги значно дешевше, ніж в тому випадку, коли кожний з них намагався би діяти окремо [8, с. 63]. Таке пояснення дає можливість виразити кредитну спілку як вигідну класичну модель кооперації (лат. *cooperatio* – співпраця, добровільне об'єднання осіб для задоволення економічних, соціальних та інших потреб членів кооперативних організацій на основі поєднання їх особистих та колективних інтересів, поділу між ними ризиків, витрат і доходів, розвитку їх самоорганізації, самоуправління та самоконтролю).

На думку С.М. Аржевітіна, кредитна спілка – це ефективний механізм самоорганізації громадян передусім щодо кредитування [9, с. 11]. Важко не погодитись, однак не слід применшувати ролі такої фінансової послуги, як внесення внесків (вкладів) членів кредитної спілки на депозитний рахунок, що є досить популярним і, як показує практика, менш ризиковим, ніж депозити у інших фінансових установах. Адже, українські кредитні спілки не купують ризикові цінні папери, не проводять операцій з іноземною валютою, рідко залучають іноземні кредити, і майже не працюють з іпотекою, а якщо і надають кредити під заставу нерухомості, то на невеликий термін.

А.А. Пожар пропонує авторське формулювання досліджуваного терміну: кредитна спілка – це фінансовий кооператив, заснований з метою

здійснення його членами фінансової самопомоги на засадах взаємодопомоги і демократичних принципів управління, що надає своїм членам – фізичним та юридичним особам – весь необхідний їм перелік фінансових послуг [10, с. 7]. Недоліком цього тлумачення є віднесення до членів кредитних спілок і фізичних, і юридичних осіб. Відповідно до законодавства України, членами кредитних спілок можуть бути лише фізичні особи.

За висновками О.М. Зубатенко, кредитна спілка – це форма самоорганізації людей, які, об'єднавшись власними силами, створюють для самих себе можливість задоволення своїх потреб у фінансовій сфері. Кредитна спілка – це самоврядна демократична організація, в якій члени і лише члени визначають види послуг, які нею надаються, і встановлюють умови їх надання [11, с. 31]. Дійсно, забороняється будь-яке втручання в діяльність кредитної спілки, за винятком випадків, передбачених законодавством України про кредитні спілки.

Таким чином, за результатами аналізу теоретичних підходів до визначення поняття „кредитна спілка”, можна зробити висновок, що кредитна спілка за зовнішньою формою є юридичною особою, небанківською фінансовою установою, неприбутковою організацією; за суттю – фінансовим кооперативом; метою діяльності є не отримання прибутку, а задоволення потреб членів кредитної спілки у наданні фінансових послуг; основним видом діяльності є надання фінансових послуг; суб'єкт управління всі члени кредитної спілки. Тобто, кредитна спілка – це юридична особа, яка законом віднесена до фінансових установ і неприбуткових організацій, утворена шляхом кооперування осіб для задоволення потреб членів у наданні фінансових послуг.

Література:

1. Ткаченко І.С. Кредитні спілки України: аспекти функціонування. Науково-практичний посібник / Ткаченко І.С., Лучко М.Р., Руська Р.В. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 83 с.
2. Про кредитні спілки: Закон України від 12 квітня 2002 року // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 15. – С. 101.
3. Гончаренко В.В. Кредитні спілки як фінансові кооперативи: міжнародний досвід та українська практика / Гончаренко В.В. – К.: Наукова думка, 1997. – 233 с.
4. Гончаренко В. В. О кредитной кооперации / В.В. Гончаренко // Экономика Украины. – 2000. – № 4. – С. 23-29.
5. Негребецька Л.А. Кредитні спілки як організації фінансової взаємодопомоги / Л. А. Негребецька // Регіональна економіка. – 1999. – № 2. – С. 121-123.

6. Славова Н.О. Кредитні спілки: поняття, класифікація, загальна характеристика / Н.О. Славова // Вісник господарського судочинства. – 2007. – № 5. – С. 147-150.
7. Гончаренко В.В. Кредитні спілки в системі суб'єктів фінансового ринку / В.В. Гончаренко // Банківська справа. – 2000. – № 4. – С. 24-26.
8. Гавриленко О.Ю. Проблемні питання функціонування кредитних спілок в Україні / О.Ю. Гавриленко // Вісник економічної науки України. – 2006. – № 2. – С. 62-66.
9. Аржевітін С.М. Кредитні спілки – цеглинка у підвалинах відродження підприємництва в Україні / С.М. Аржевітін // Вісник кредитних спілок. – 1999-2000. – С. 11.
10. Пожар А.А. Економічні та організаційні особливості розвитку кредитної кооперації в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 „Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)” / А.А. Пожар. – Полтава, 2007. – 16 с.
11. Зубатенко О.М. Кредитна спілка як учасник відносин у сфері господарювання / О.М. Зубатенко // Экономика и право.– 2009.– № 1.– С. 30-34.

МЕТОДИ, ЯКІ ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ПРАЦІВНИКАМИ МІЛІЦІЇ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Дьомін Ігор Анатолійович

*Херсонський юридичний інститут Харківського національного
університету внутрішніх справ*

За даними наведеними міжнародною організацією Transparency International, Україна зайняла 146-те місце із 180 за рівнем корумпованості [1]. До проблем заходів щодо запобігання та протидії корупції працівниками міліції торкались вітчизняні вчені М.Ю. Бездольний, М.В. Буроменський, А.В. Гайдук, М.В. Грищенко, Д.Г. Заброда, М.І. Мельник, Ю.П. Мірошник, С.В. Невмержицький, О.В. Сердюк, О.В. Терещук, В.В. Фесенко, Ф.П. Шульженко та ін. [2]. Проте безпосереднім предметом їх праць зазначена проблематика не була, свої зусилля вони зосереджували на більш загальних чи спеціальних викликах.

У відповідності до Розділу II Закону України від 11 червня 2009 р. № 1506-VI до заходів запобігання та протидії корупції віднесено: 1) чисельні обмеження суб'єктам відповідальності за корупційні правопорушення; 2) спеціальна перевірка щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування; 3) фінансовий контроль; 4) кодекси поведінки;

5) врегулювання конфлікту інтересів; 6) антикорупційна експертиза проектів нормативних актів; 7) вимоги щодо прозорості інформації у приватній сфері [3;4;5].

На наш погляд, проаналізовані заходи щодо запобігання та протидії корупції є досить прогресивними і позитивно вплинуть на реальне забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних не владних осіб. Сама ж ступінь ефективності діяльності міліції, у відповідності до новітнього законодавства, стане зрозумілою тільки після напрацювання емпіричного досвіду роботи підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю МВС України та податковою міліцією Державної податкової служби України у зазначеній сфері.

Поряд з цим, важливим засобом подальшого запобігання корупції є визначення процедури оприлюднення відомостей про майно, витрати та інші зобов'язання фінансового характеру суб'єктами відповідальності за корупційні правопорушення. Зазначене має бути врегульоване в проекті закону «Про запобігання та протидію відмивання доходів отриманих злочинним шляхом» за допомогою впровадження електронної публічної звітності.

Література:

1. Семенов В. Кому по силам победить коррупцию? / Владимир Сененов // Вечерний Харьков от 22 декабря 2009 г. – № 143. – С. 4.
2. Бездольний М.Ю. Адміністративно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ щодо протидії корупції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / М.Ю. Бездольний. – К., 2007. – 18 с.
3. Закон України від 11 червня 2009 р. № 1506-VI «Про засади запобігання та протидії корупції» [за станом на 1 січня 2010] // Урядовий кур'єр від 22 липня 2009 р. – № 130. – Орієнтир. – № 32. – С. 5-6.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2009 р. № 1346 «Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів» // Урядовий кур'єр від 17 грудня 2009 р. – № 235. – С. 12.
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2009 р. № 1302 «Про додаткові заходи щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» // Урядовий кур'єр від 12 грудня 2009 р. № 232. – С. 17.

МІЖНАРОДНІ ЗАСАДИ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Єщук Ольга Михайлівна

викладач кафедри загальноправових дисциплін Херсонського юридичного інституту ХНУВС, здобувач кафедри адміністративного права та процесу Харківського національного університету внутрішніх справ

Державний захист прав та свобод людини і громадянина гарантується Конституцією України. Україна направляє вектор свого розвитку в європейську спільноту, через це є частиною інтеграційних процесів, що безпосередньо пов'язані з розвитком у ній громадянського суспільства та утвердженням її, як молодій незалежній країні, що займає гідне місце на світовій арені. Саме тому, в сучасних умовах Україна розвиваючись, як соціальна, правова держава потребує комплексного, системного реформування всієї системи правоохоронних органів, для ефективного їх функціонування в сучасних умовах та в подальшому, а вагомим інструментом у забезпеченні цього та ефективного розвитку нашої держави надалі мають стати міжнародні засади охоронної діяльності в сфері забезпечення прав людини.

Отже, на нинішньому етапі розбудови нашої держави, проблема забезпечення, реалізації, охорони і захисту прав, свобод та законних інтересів людини та громадян набуває особливої актуальності.

Загальні засади Конституції України наголошують, що людина, її життя і здоров'я, недоторканість і безпека, честь і гідність визначаються в Україні найвищою соціальною цінністю, таким чином, найголовніший обов'язок держави – забезпечення прав і свобод людини [1, с. 4]. Для досягнення цього необхідним є врахування міжнародних засад поліцейської діяльності в аспектах захисту основних прав і свобод людини і громадянина.

Проблемні питання використання міжнародних засад охоронної діяльності в сфері забезпечення прав і свобод людини та імплементації міжнародних стандартів поліції у правозахисну діяльність міліції України піднімала поважна когорта вітчизняних вчених, серед яких доцільно відмітити К.В. Балабанова, В.В. Галуцька, Ю.М. Грошевого, О.М. Джужу, О.А. Мартиненка, В.І. Олефіра, Ю.І. Римаренка, Ю.С. Шемшученка та інших.

Правовим підґрунтям основ діяльності міліції у сфері захисту прав і основних свобод людини і громадянина, перш за все є Загальна декларація прав людини [2, с. 559], Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини [3, с. 608], Кодекс поведінки посадових осіб з

підтримання правопорядку [4, с. 580], Декларація про поліцію [5, с. 635], Європейський кодекс поліцейської етики [6, с. 641].

Наша держава прийнявши 17 липня 1997 року Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколу № 2,4,7 та 11 Конвенції» визнає обов'язковість дотримання і захисту прав і свобод людини проголошених в Конвенції [7, с. 263].

Отже, наведенні вище міжнародно-правові акти потребують поглибленої науково-юридичної деталізації в визначенні юридичної категорії «права людини».

З наведеного вище матеріалу, можна зробити основний та незаперечний висновок – права людини потребують від держави абсолютного та рівного конституційного захисту, а для того щоб їх реалізувати якнайбільш ефективно необхідно втілювати міжнародні стандарти в цій сфері. Брати краще з міжнародного досвіду та застосовувати його через призму реалій сьогодення.

Наведений матеріал свідчить, що у відповідності до міжнародно-правових актів поліція має забезпечити захист права власності, усіх громадян що знаходяться на території держави неупереджено і справедливо при суворому дотриманні принципу законності. При цьому працівники поліції, до правопорушників, які посягають на право власності можуть застосовувати лише правомірні засоби примусу і тільки в тих межах, які при забезпеченні припинення протиправного посягання є мінімально шкідливими для оточуючих та самого правопорушника.

З урахуванням зазначеного до напрямів діяльності міліції України в контексті міжнародних засад охоронної діяльності у сфері забезпечення прав людини доцільно віднести: 1) надання методичної, консультативної та практичної допомоги фізичним особам в забезпеченні захисту основних прав і свобод; 2) на основі ґрунтовного, системного аналізу криміногенної ситуації вносити проекти щодо розроблення більш дієвих правових норм; 3) забезпечення ефективного функціонування регулятивного механізму щодо порушень прав і основних свобод людини і громадянина обов'язковим встановленням відповідальності винних осіб; 4) встановлення жорсткого контролю за дотриманням прав і основних свобод людини і громадянина, запобігання вчиненню правопорушень та мінімізація криміногенного впливу в цьому напрямку; 5) забезпечення ефективного функціонування дієвого регулятивного механізму відшкодування завданих громадянам збитків у випадку втрати майна та обов'язковим встановленням матеріальної відповідальності винних осіб.

Отже, сформовані положення міжнародних засад охоронної діяльності в сфері забезпечення прав людини мають стати вагомим

джерелом для органів правотворчості та практичної правоохоронної діяльності міліції України.

Джерела:

1. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
2. Загальна декларація прав людини // Приватне життя і поліція. Концептуальні підходи. Теорія та практика. / [Авторський колектив Відп. редактор: Ю.І. Римаренкою]. – К.: КНТ, 2006.- 740 с. – (Людина. Суспільство. Поліція).
3. Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини // Приватне життя і поліція. Концептуальні підходи. Теорія та практика. / [Авторський колектив Відп. редактор: Ю.І. Римаренкою]. – К.: КНТ, 2006.- 740 с. – (Людина. Суспільство. Поліція).
4. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку // Приватне життя і поліція. Концептуальні підходи. Теорія та практика. / [Авторський колектив Відп. редактор: Ю.І. Римаренкою]. — К.: КНТ, 2006.- 740 с. – (Людина. Суспільство. Поліція).
5. Декларація про поліцію // Приватне життя і поліція. Концептуальні підходи. Теорія та практика. / [Авторський колектив Відп. редактор: Ю.І. Римаренкою]. — К.: КНТ, 2006. – 740 с. – (Людина. Суспільство. Поліція).
6. Європейський кодекс поліцейської етики // Приватне життя і поліція. Концептуальні підходи. Теорія та практика. / [Авторський колектив Відп. редактор: Ю.І. Римаренкою]. – К.: КНТ, 2006. – 740 с. – (Людина. Суспільство. Поліція).
7. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколу № 2,4,7 та 11 Конвенції» // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 40. – С. 263.

ПРИВАТНИЙ НОТАРІУС – СЛУЖБОВА ОСОБА

Коляда Оксана Петрівна

здобувач кафедри адміністративного права навчально-наукового інституту права, економіки та соціології Харківського національного університету внутрішніх справ

На сьогодні актуальним і досить дискусійним є питання – до якої категорії суб'єктів слід віднести приватного нотаріуса: посадова особа чи службова особа. На практиці та в науці не має єдиної обгрунтованої відповіді на це питання.

До 90-х років минулого століття у законодавстві та юридичній

літературі вживалося поняття „службова особа”. Вперше у законодавстві поняття „посадова особа” з’явилося з прийняттям Закону України „Про державну службу” [1]. Поступово воно набуло широкого вжитку у правових актах. Проте законодавець припустився серйозної помилки, не вказавши критеріїв розмежування понять „посадова особа” і „службова особа”.

Відповідно до Закону України „Про державну службу” приватний нотаріус не є посадовою особою, на відміну від нотаріусів, які працюють в державних нотаріальних конторах, державних нотаріальних архівах (державні нотаріуси).

Хоча у науці цивільного процесу висловлено точку зору, що нотаріус має унікальний дуалістичний статус, який обумовлює необхідність віднесення його до посадових осіб незалежно від того, що він не перебуває на державній службі і не входить до штату державного апарату. Ця виключність його правового становища проявляється в тому, що нотаріус виконує функції державної влади.

У примітці до ст. 364 Кримінального кодексу України [2] подається дефініція „службової особи”. Проте з приводу цієї позиції законодавця треба висловити критичне зауваження. Зміст організаційно-розпорядчих функцій становлять: організація роботи органу чи його підрозділу, розстановка кадрів, планування діяльності органу, видання адміністративних актів. Слід зазначити, що здійснення організаційно-розпорядчих функцій охоплює й адміністративно-господарські обов’язки як повноваження щодо управління чи розпорядження державним, колективним чи приватним майном. Наведені ознаки характеризують процес використання „лінійної” влади і є визначальними для посадових осіб. Таким чином, визначення у кримінальному законодавстві поняття „службова особа” через різні критерії не сприяє однозначній оцінці його правової природи.

Досліджуючи юридичну природу поняття службової особи та аналізу властивих їй ознаки можна сформулювати дефініцію „службової особи” – це фізична особа, яка постійно чи тимчасово виконує повноваження, надані їй державою у встановленому законом порядку, стосовно осіб, що не перебувають з нею у службовому підпорядкуванні.

Отже, на нашу думку, приватний нотаріус є службовою особою в системі органів державного регулювання нотаріальної діяльності (Міністерство юстиції України, Головне управління юстиції Міністерства юстиції України в АРК, головні управління юстиції в областях, містах Києві та Севастополі)

З вищевказаного виникає пропозиція щодо внесення змін до Закону України „Про нотаріат” [3] та викладення ст. 1 у такій редакції: „нотаріат в Україні – це система органів, їх посадових і службових осіб, на які

покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії з метою надання їм юридичної вірогідності”.

Література:

1. Про державну службу: Закону України // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст.490.
2. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. – Ст. 131.
3. Про нотаріат: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383.

«ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ З ПИТАНЬ МИТНОЇ СПРАВИ»: СУВОРА АБО КОНТЕКСТУАЛЬНА НЕЯВНА ДЕФІНІЦІЯ?

Мазур Анатолій Васильович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного та митного права Академії митної служби України

Адресована органам державної влади та їхнім посадовим особам конституційна вимога діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачені Основним Законом та законами України (ч.1 ст.19 Конституції України) «дивним чином» оминула сам вищий законодавчий орган держави. Адже дотепер не прийнято закону України «Про закони і законодавчу діяльність» - нормативно-правового акту, що «спрямований на обґрунтування місця та посилення значення закону в системі нормативно-правових актів, упорядкування і підвищення якості, стабільності законів, законодавчої діяльності і на цій основі зміцнення режиму законності і правопорядку та визначає основні характеристики закону як правової основи усіх нормативно-правових актів, умови дії закону, порядок його зміни, суб'єктів та організаційно-правові засади законодавчої діяльності, а також вимоги щодо систематизації законів» [1]. Відтак, оцінювати якість закону як юридичного акту, окрім імперативу щодо однозначної несуперечності нормам Конституції України, мусимо й з точки зору відповідності очевидним, але неписаним вимогам: логічність викладення, зрозумілість норм, одноманітність практики застосування тощо.

У сфері митного регулювання на окрему увагу заслуговує питання дотримання законодавцем правил формальної логіки при визначенні понять у основному кодифікованому акті в галузі митної справи – Митному кодексі України (далі – МК України) [2]: «митна політика»,

«митна справа», «митні правила», «митні процедури» та інші, від чіткості дефініції яких безпосередньо залежать і правозастосування, і правореалізація в доволі чутливій сфері суспільних відносин.

Уже з преамбули МК України випливає, що він спрямований на забезпечення додержання законодавства України з питань митної справи. Варто зауважити, що в митному кодифікованому акті означення «з питань митної справи» для нормативно-правових актів (законів, міжнародних договорів) або їх сукупності (законодавства) вжито, наприклад, у п.15 ст.1, п.16 ст.1, п.30 ст.1, статтях 9, 11, 13, 15, 40, 41, 51, 55. Наприклад, у формулюванні предмету контрольних повноважень посадовців митної служби; окресленні нормативного масиву, яким передбачено приписи, обмеження й заборони, що у сумі становлять митний режим; встановленні кола нормативних актів, для яких МК України у ст.9 передбачає спеціальний порядок набрання чинності; формулюванні одного із основних завдань митних органів; визначенні підстави для переогляду товарів і транспортних засобів, а також прав і обов'язків перевізника.

Згідно зі ст.7 «Законодавство України з питань митної справи складається з Конституції України, цього Кодексу, законів України та інших нормативно-правових актів з питань митної справи, виданих на основі та на виконання Конституції України, цього Кодексу та законів України». Звідси випливає, що маємо справу не з суворою дефініцією (складається з двох частин – імені, яке визначає, та виразу, яким визначаємо термін, розкриваємо його смисл), а з контекстуальною неявною дефініцією, бо наш термін не має чітко вираженої структури, до того ж можливість з'ясувати зміст поняття виникає винятково за умови звернення до іншого терміну – «митна справа». Разом із тим і цей термін потребує уточнення, що створює додаткові труднощі для розуміння усіх без винятку норм митного законодавства, у яких ним послуговувався або буде послуговуватися суб'єкт правотворчості [3], [4]. Очевидно, неприпустимим є формулювання наведеного терміну через відкритий перелік складників, або ж за алгоритмом «А складається із В та А». Виведення легального поняття, особливо такого як «законодавство з питань митної справи», мало би бути явним і з точки зору професійного й непрофесійного тлумачення, і з огляду на логічні правила такого виведення.

Література:

1. Про закони і законодавчу діяльність: Закон України (проект), реєстр.№0894). – [Електронний документ]. – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=12103
2. Митний кодекс України: Закон України № 92-IV від 11.07.2002 // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 38. – ст.288.

3. Мазур А.В. Означення та законодавче регулювання основного митно-правового поняття: постановка проблеми // Митна справа. – 2008. – №2 (56). – С.18-20.

4. Мазур А.В. Поняття митної справи: ідея, зміст, законодавче закріплення // Митна справа. – 2008. – №5. – С.8-12.

ЩОДО РОЗУМІННЯ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЯК ПРИНЦИПУ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ

Підвальна Мирослава Зіновіївна

студентка юридичного факультету, старший лаборант кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права

На сьогодні в українській доктрині немає уніфікованого розуміння феномену верховенства права, що пов'язано з багатогранністю розуміння самого поняття „право” і з тим, що в ч. 1 ст. 8 Конституції України [1], міститься лише згадка про верховенство права, а в частинах 2 і 3 цієї ж статті говориться про верховенство закону, пряму дію норм Конституції.

Розуміння верховенства права наводиться у Рішенні Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року в справі про призначення судом більш м'якого покарання [6], Постанові Пленуму Верховного Суду України „Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя” («конституційні права та свободи людини і громадянина є безпосередньо діючими») [5], рішеннях Європейського суду з прав людини.

Центральний аспект принципу верховенства права пов'язаний із визначальною роллю незалежних та неупереджених судів, що діють в рамках правової системи. Саме ці принципи містяться у статті 6 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [2], що разом із прийнятими додатковими протоколами за своїм змістом збігається зі статтями 8 і 10 Загальної декларації прав людини і статтею 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права.

Серед процесуальних законів лише Кодекс адміністративного судочинства України (далі - КАС) [4] закріплює та конкретизує принцип верховенства права, хоч і частково, через призму статті 3 Конституції України [1], зазначаючи, що суд при вирішенні справи керується принципом верховенства права, відповідно до якого зокрема людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Підтримуємо думку С.П. Головатого,

який вважає, що до системи позитивних норм українського права, що становлять зміст принципу верховенства права в рамках адміністративного судочинства, окрім вищенаведеної норми, належать й інші положення КАС [7; 1549], зокрема: про гарантію для особи звертатися до адміністративного суду з метою захисту прав і свобод людини (громадянина) безпосередньо на підставі положень Конституції України; про заборону для судді (суду) відмовляти в розгляді та вирішенні справи за мотивами неповноти, нечіткості, незрозумілості, суперечливості чи відсутності положень в українському законодавстві, які стосуються предмета спору між особою та владою; про примат міжнародного права відносно національного законодавства. Зміст принципу верховенства права опосередковано розкривається і через інші принципи адміністративного судочинства: законності; рівності перед законом і судом щодо всіх учасників адміністративного судочинства; змагальності сторін; гласності і відкритості судового процесу; гарантії апеляційного та касаційного оскарження рішень суду нижчої інстанції тощо.

КАС [4] встановлює, що суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського Суду з прав людини, що відповідає вимогам ратифікованої Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [2] та ст. 17 ЗУ „Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини” [3]. Позивач може обґрунтовувати свої вимоги, вказуючи на рішення Європейського суду, яке є підставою для провадження за винятковими обставинами (п. 2 ст. 237 КАС [4]).

Європейський суд з прав людини розкриває зміст принципу верховенства права через формулювання вимог, які виводяться з цього принципу [8; 89]: про якість закону, захист від свавілля, про доступ до суду, вимога (принцип) правової визначеності, вимога про обов'язковість судових рішень, про невтручання законодавчої влади у здійснення правосуддя.

Зміст принципу верховенства права розкривають і положення частин 3 і 4 ст. 8 КАС України: звернення до адміністративного суду для захисту прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується. Забороняється відмова в розгляді та вирішенні адміністративної справи з мотивів неповноти, неясності, суперечливості чи відсутності законодавства, яке регулює спірні відносини.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року (із змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – Ст. 141.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. // Офіційний вісник України. – 1998. - № 13.
3. Закон України від 23 лютого 2006 року № 3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» // Офіційний вісник України. – 2006. - № 12. - Ст. 792.
4. Кодекс адміністративного судочинства від 6 липня 2005 року // Відомості Верховної Ради України. – 2005. - № 35 – 36, № 37. – Ст. 446.
5. Постанова Пленуму Верховного суду України № 9 від 1 листопада 1996 року „Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя” // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2000. - № 4.
6. Рішення Конституційного Суду України в справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 // Офіційний вісник України. – 2004. - № 45. - Ст. 2975.
7. Головатий С. Верховенство права: Монографія: У 3-х кн. - К.: Видавництво „Фенікс”, 2006. – LXIV; 1747 с. (бібліографія; додаток: глосарій; рез. англ.) - Книга 3. Верховенство права: український досвід. – Іvii – Іxiv; с. 1277 – 1747.
8. Кодекс адміністративного судочинства України: науково-практичний коментар: У 2 т. / За заг. ред. Р.О. Куйбіди. – К.: Книги для бізнесу, 2007. – Том 1. – 552 с.

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРИ ПОРУШЕННІ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Рибакова Марія Володимирівна

слухач магістратури юридичного факультету Запорізького національного університету

Згідно ст. 9 Кодексу про адміністративні правопорушення України (далі - КпАП України) адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені КпАП України, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності [1]. Тобто можна провести порівняння, та зробити висновок про те, що адміністративна справа є

«маленькою кримінальною справою», але в цьому разі виникає питання «Чи можливо розглядати адміністративну справу без участі правопорушника?». Пленум Верховного суду України в своїх постановках неодноразово звертав увагу, що суди повинні неухильно виконувати вимоги ст. 268 КпАП України щодо розгляду справи про адміністративне правопорушення у присутності особи, яка притягується до адміністративної відповідальності. Під час відсутності зазначеної особи це можливо лише у випадку, коли є дані про своєчасне її сповіщення про місце та час розгляду і від неї не надійшло клопотання про його відкладення [2]. З метою правильного і своєчасного вирішення кожної справи суддя районного суду повинен ретельно підготуватися до її розгляду. В ст. 278 КпАП України визначено питання, які необхідно вирішити під час підготовки: чи належить до компетенції органу, посадової особи розгляд даної справи; чи правильно складено протокол та інші матеріали справи. Вивчивши ретельно матеріали справи, суддя повинен призначити справу до розгляду, та назначити дату та час розгляду даної адміністративної справи, з урахуванням терміну поштового пробігу, для виклику адміністративного правопорушника до суду.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил надання послуг поштового зв'язку» у ст. 116 вказує, що у разі неможливості вручення одержувачам поштові відправлення з простим або рекомендованим повідомленням про їх вручення зберігаються об'єктом поштового зв'язку місця призначення протягом 14 календарних днів. У разі невручення рекомендованого листа з позначкою «судова повістка» з поважних причин, рекомендований лист разом з бланком повідомлення про вручення повертається за зворотною адресою не пізніше ніж через 5 календарних днів з дня надходження листа до об'єкта поштового зв'язку місця призначення із зазначенням причини невручення [3]. Хоча, згідно ст. 277 КпАП України справа про адміністративне правопорушення розглядається в 15-денний строк з дня одержання уповноваженим органом чи посадовою особою протоколу та інших матеріалів справи. Виникає питання, як повідомити адміністративного правопорушника про розгляд справи та розглянути справу у встановлений законом строк? Якщо повідомлення про вручення, чи не вручення судової повістки прийде, а часу на повторний виклик немає, пройдуть строки розгляду адміністративної справи. Так, на практиці в районних судах і виникало багато випадків, коли справи про адміністративні правопорушення розглядаються у відсутність правопорушників. Як правило, це трапляється у справах про адміністративні правопорушення за ст. 124 КпАП України, де є два учасника правопорушення - правопорушник та потерпілий, автомобіль якого постраждав внаслідок дорожньо-транспортної пригоди (далі - ДТП). У потерпілого виникає необхідність відремонтувати

пошкоджений автомобіль. Але для того, щоб отримати від страхової компанії страхове відшкодування або звернутися до суду з позовом в порядку цивільного судочинства необхідно винесення судом постанови у справі про адміністративне правопорушення за ст. 124 КпАП України, якою має бути встановлено обставини ДТП та вина порушника. Проте, у разі не повідомлення про час і місце судового розгляду, адмінправопорушника, оскільки повістки порушникам не вручалися і поверталися до суду у зв'язку із закінченням термінів зберігання на пошті (тобто порушники не з'являлися на пошту за повістками, тобто ухилилися від їх отримання), або через не проживання порушників за вказаними ними в протоколі адресами. Суддями районних судів виносились постанови про притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності, але це давало їм можливість оскаржити постанову в апеляційному суді, та заявити клопотання про продовження строку на апеляційне оскарження постанови у разі того, що він не був повідомлений належним чином про розгляд справи в районному суді. Апеляційний суд як правило скасовував постанову районного суду, і у зв'язку з тим, що згідно ст. 38 КпАП України стягнення може бути накладено не пізніше як через 3 місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні - не пізніше як через 3 місяці з дня його виявлення, то права та інтереси потерпілого залишалися назавжди порушеними, що є неприпустимим в правовій державі. Так, можна в разі ухилення правопорушника від явки на виклик судді цю особу піддати приводу, але це також потребує часу. А тривалий не розгляд справи та сподівання на вручення повістки порушнику, чи виконання приводу до суду в майбутньому на практиці завжди призводить до закінчення строків давності накладення адміністративного стягнення, а отже й порушенню принципу невідворотності адміністративної відповідальності, коли своїми діями порушник сприяє своєму уникненню від притягнення до адміністративної відповідальності без жодних для себе правових наслідків. Вважаємо за необхідне на законодавчому рівні продовжити строки розгляду адміністративних справ за аналогією з цивільним процесом, та за основу взяти ст. 157 Цивільного процесуального кодексу України про строки розгляду справ «суд розглядає справи протягом розумного строку, але не більше 2 місяців з дня відкриття провадження у справі; у виняткових випадках за клопотанням сторони, з урахуванням особливостей розгляду справи, суд ухвалою може подовжити розгляд справи, але не більш як на 1 місяць» [4]. Отже, треба розглядати справу про адміністративне правопорушення протягом розумного строку, тобто більш ніж 15-денний строк, та дати головуючому судді можливість ухвалою суду, у виняткових випадках за клопотанням сторони, з урахуванням особливостей розгляду справи, подовжити розгляд справи.

Це є можливим, так як строки накладення адміністративного стягнення регламентуються ст. 38 КпАП України. Якщо справи про адміністративні правопорушення відповідно до КпАП України чи інших законів підвідомчі суду, стягнення може бути накладено не пізніш як через 3 місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні - не пізніш як через 3 місяці з дня його виявлення.

Отже, винесення постанови суддею районного суду, з участю адміністративного правопорушника дає впевненість на своєчасне і належне її виконання, це забезпечення правильного застосування законодавства з тим, щоб до кожного правопорушника були застосовані справедливі заходи адміністративного впливу.

Література:

1. Кодекс про адміністративні правопорушення України від 07 грудня 1984 року // zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=80731-10
2. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті» № 14 від 23 грудня 2005 року / Судова практика у справах про адміністративні правопорушення (2003-2005р.р.) / За заг. ред. В.Т. Маляренка. - К.: Юрисконсульт, 2006. - С. 496.
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил надання послуг поштового зв'язку» № 270 від 05 березня 2009 року // http://www.dmdays.com.ua/workuadm/lawacts/regulatory_base/kabmin_praviladlyaroshti2
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1618-15>

АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДІЛЬНИЧНИХ ІНСПЕКТОРІВ МІЛІЦІЇ МВС УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Риженко Ірина Миколаївна

старший викладач кафедри цивільного і екологічного права Херсонського юридичного інституту ХНУВС

Важливим чинником адміністративно-правового захисту права власності суб'єктів господарювання є адміністративна діяльність органів внутрішніх справ і зокрема дільничних інспекторів міліції (далі ДІМ).

Адміністративна діяльність ДІМ у зазначеній сфері - це специфічна виконавчо-розпорядча, підзаконна, державно-владна діяльність з організації ними захисту права власності суб'єктів господарювання під час здійснення охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, попередження й припинення майнових злочинів та інших правопорушень.

ДІМ зобов'язані забезпечити захист права власності суб'єктів господарювання шляхом індивідуально-профілактичної роботи з особами, схильними до скоєння правопорушень, під час забезпечення охорони громадського порядку, використовувати для цієї мети населення та громадських формувань тощо.

З метою захисту права власності суб'єктів господарювання ДІМ мають право застосовувати усі права працівників міліції, зокрема: вимагати від громадян і службових осіб припинення злочину або адміністративного правопорушення; виявляти і вести облік осіб, які підлягають профілактичному впливу; складати протоколи про адміністративні правопорушення та накладати адміністративні стягнення на громадян; у разі опору, вчинення протидії вживати заходів до їх подолання; застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю.

Усі суспільні відносини у сфері захисту права власності суб'єктів господарювання, що знаходять свій захист, при участі ДІМ у діючому Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі КУпАП) поділяються на такі види: 1) що забезпечують безпосередній захист права власності суб'єктів господарювання; 2) ті які забезпечують захист інших осіб, від об'єктів майна підвищеної небезпеки суб'єктів господарювання; 3) коли вони забезпечують захист публічного інтересу Українського народу від майна, що становить підвищену небезпеку.

У своїй практичній діяльності ДІМ, з метою відновлення порушеного права власності суб'єктів господарювання складають на осіб, які порушили право приватної власності чи правовий режим державної власності, протоколи про адміністративні правопорушення за ст. 51 КУпАП «Дрібне викрадення чужого майна» та ст. 184-1 КУпАП «Неправомірне використання державного майна». Також з метою захисту громадян від об'єктів підвищеної небезпеки суб'єктів господарювання ДІМ можуть складати на посадових осіб протоколи про адміністративні правопорушення за ст. 156, 156-1, 156-2, 189-1, 190 КУпАП, санкції по яким застосовує суд.

Отже ДІМ у відповідності до своїх завдань здійснюють адміністративну діяльність щодо захисту права власності суб'єктів господарювання, наділені для цього вагомою владною компетенцією провідною із якої є застосування засобів адміністративного примусу.

Література:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.-28 грудня 2010.- Режим доступу до Законодавств України: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=80731-10>.-Назва з екрану.
2. Галуцько В. В. Охорона права власності: Адміністративно-правові аспекти : монографія / Валентин Васильович Галуцько ; за ред. В. К. Шкарупи. – Херсон, 2008. – 348 с.
3. Тучак М.О. Адміністративно-правові засади діяльності дільничих інспекторів міліції: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / М.О. Тучак ; Нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2002. — 19 с.

ЗОВНІШНІ ЕЛЕМЕНТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВНУТРІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

Черниш Інна Анатоліївна

викладач кафедри загальноправових дисциплін Херсонського юридичного інституту Харківського національного університету внутрішніх справ

Внутрішня торгівля є однією з важливих галузей економіки, яка відіграє значну роль як у формуванні економічного потенціалу України, Істотними недоліками законодавства у сфері внутрішньої торгівлі є відсутність єдиного підходу до вирішення питань, пов'язаних із адміністративним регулюванням діяльності суб'єктів господарювання [1]. Зокрема не визначена система адміністративно-правового регулювання торгівельної діяльності.

Проблемі адміністративно-правового регулювання торгівельної діяльності частково торкалися вчені І.О. Бланк, С. В. Ващенко, А. П. Гаврилішин, В.М. Гордон, О.І. Дорошенко, О. В. Комах, О.А. Кривенко, В. Кузнєцов, Л.І. Куц, Д.К. Лаврентьєв, В. П. Підчібій, А.А. Попов, О.М. Роїна, Л. А. Савченко, А. А Трофімчук, А. В. Цимбалюк. Поряд їх увага зосереджувалась на фрагментарному аналізі системи адміністративно-правового регулювання торгівельної діяльності.

З урахуванням їх поглядів, а також чинного законодавства [2-7], на наш погляд, до елементів адміністративно-правового регулювання торгівельної діяльності відноситься: 1) податкове регулювання повноти та вчасності сплати податків, інших публічних платежів суб'єктами торгівельної діяльності; 2) встановлення правил торгівлі, контролю за їх дотриманням; 3) ліцензування торгівельної діяльності; 4) патентування торгівельної діяльності; 5) захист прав споживачі; 6) захист

інтелектуальної власності у сфері торгівельної діяльності; 7) засоби, адміністративного примусу, які застосовуються порушників режиму торгівельної діяльності.

Отже, елементи адміністративно-правового регулювання торгівельної діяльності являють собою об'єктивну сукупність адміністративно-правових норм, яку зумовлюють її внутрішню структуру, зміст і особливості розміщення інститутів.

Література:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2009 № 1200-р «Про схвалення Концепції проекту Закону України "Про внутрішню торгівлю" // Урядовий кур'єр від 28.10.2009. – № 199.
2. Попов А.А. Торговое право: [учебное пособие] / А.А. Попов. – Х. БУРУН и К, 2007. – 288 с.
3. Шершеневич Г.Ф. Курс торгового права / Габриэль Феликсович Шершеневич. – С.-Петербург, 1908. – VI, 624 с.
4. Черевко Г.В. Інтелектуальна власність: [навчальний посібник] / Г.В. Черевко. – К.: Знання, 2008. – 412 с.
5. Теорія держави і права: [курс лекцій: навчальний посібник] / [авт.-упоряд. В.В. Галуцько, Г.О. Пономаренко, В.К. Шкарупа]; за ред. В.К. Шкарупи. – Херсон: Вид-во ВАТ ХМД, 2008. – 280 с.
6. Гета П.Т. Основи податкового права: [навчальний посібник] / П.Т. Гета, Л.М. Доля. – К.: Знання, КОО, 2005. – 307 с.
7. Закон України від 12 травня 1991 р. N 1023-ХІІ «Про захист прав споживачів»: [за станом на 1 січня 2010 р.] / Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – N 30. – ст. 379.

ПРАВОВА ОСНОВА ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ БОРОТЬБИ З ЕКОНОМІЧНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ

Шарий Юрій Анатолійович

*здобувач кафедри адміністративного та господарського права
юридичного факультету Запорізького національного університету*

Досліджуючи діяльність Державної служби боротьби з економічною злочинністю (далі - ДСБЕЗ) як складової частини кримінальної міліції системи Міністерства внутрішніх справ, насамперед слід визначити правову основу діяльності ДСБЕЗ. Правовою основою вважається сукупність нормативно-правових актів, які встановлюють поняття, правовий статус, структуру, права і обов'язки, функціональне призначення, відповідальність тощо. Нормативно-правовий акт – це

офіційний акт-волевиявлення (рішення) уповноважених суб'єктів права, що встановлює (змінює, скасовує) правові норми з метою регулювання суспільних відносин [1, с. 313]

До нормативно-правових актів, що визначають державну політику у питаннях боротьби з економічною злочинністю, входять засновані на конституційних засадах юридичні норми всіх трьох гілок державної влади (законодавчої, виконавчої та судової): Закони та Постанови Верховної Ради України, Укази та Розпорядження Президента України, Постанови та Розпорядження Кабінету Міністрів України, Постанови Пленуму Верховного суду України.

Система нормативних актів України щодо зазначеної проблематики концептуально поділяється на дві підсистеми: норм прямого регулювання та норм опосередкованого регулювання.

В сучасному законодавстві України системоутворюючими нормативними актами щодо прямого регулювання боротьби з економічною злочинністю, як інституції публічного права, можна вважати Конституцію України [2], Кримінальний [3] та Кримінально-процесуальний [4] кодекси України, Кодекс про адміністративні правопорушення [5], Кодекс адміністративного судочинства [6], Цивільний [7] та Цивільний процесуальний кодекс [8], Господарський [9] та Господарський процесуальний [10] кодекси, Закони України “Про міліцію” [11], “Про Службу безпеки України” [12], “Про державну податкову службу в Україні” [13], “Про оперативно-розшукову діяльність” [14], „Про прокуратуру” [15], „Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів” [16], „Про боротьбу з корупцією” [17], „Про державну службу” [18], „Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України” [19], „Про загальну структуру і чисельність Міністерства внутрішніх справ” [20], Укази Президента України „Про Положення про Міністерство внутрішніх справ України” [21], „Про заходи щодо реформування системи органів Міністерства внутрішніх справ України” [22], Постанова Кабінету Міністрів України „Про утворення Державної служби боротьби з економічною злочинністю” [23], Наказ МВС України „Про затвердження Переліку посад начальницького складу підрозділів боротьби з економічною злочинністю органів внутрішніх справ, за якими зараховується час проходження служби на пільгових умовах з розрахунку один місяць служби за півтора місяця” [24] та інші нормативно-правові акти та міжнародно-правові угоди, учасником яких є Україна.

Серед вказаних правових актів найвищу юридичну силу має Конституція України. Це закон прямої дії, який застосовується на всій території країни.

Конституція України закріплює, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визначаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Чільне місце у правовій основі діяльності ДСБЕЗ посідає Кримінальний кодекс України. Саме його норми визначають, яка дія або бездіяльність є злочином, як його слід кваліфікувати, які ознаки класифікації злочинів невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі, а також встановлюють підстави кримінальної відповідальності за готування до злочину, замах на злочин і конкретні склади злочинів тощо.

Важливим складником правової основи діяльності ДСБЕЗ є Кримінально-процесуальний кодекс України, норми якого визначають порядок провадження у кримінальних справах.

Суттєві аспекти діяльності ДСБЕЗ регламентуються Законом України „Про міліцію” від 20 грудня 1990 р., відповідно до якого міліція зобов'язана виявляти, попереджати, припиняти та розкривати злочини, вживаючи з цією метою на підставі і у порядку, передбаченому законом, оперативно-розшукові та профілактичні заходи.

Служба в ДСБЕЗ – це різновид державної служби, що протікає в спеціалізованому органі виконавчої влади і здійснюється спеціально уповноваженими суб'єктами з метою реалізації функцій держави в практичній юридичній діяльності. Вона має всі риси і принципи державної служби як різновиду професійної служби.

Міцну правову основу діяльності ДСБЕЗ становить і Закон України „Про оперативно-розшукову діяльність” від 18 лютого 1992 р., оскільки розкриття тяжких та особливо тяжких економічних злочинів здебільшого досягається лише застосуванням оперативно-розшукових заходів, що відзначаються цим Законом.

У системі МВС України поряд із підрозділами ДСБЕЗ розкриття економічних злочинів, які вчиняються організованими злочинними групами, здійснюють також підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю. Закон України „Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю” від 30 червня 1993 р. детальніше визначає деякі права підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю і дещо розширює їх повноваження порівняно з іншими оперативними підрозділами органів внутрішніх справ.

Протидію корупції регламентує Закон України „Про боротьбу з корупцією” від 05 жовтня 1995 р., що окреслює правові та організаційні засади запобігання корупції, виявлення та припинення її проявів,

поновлення законних прав та інтересів фізичних і юридичних осіб, усунення наслідків корупційних діянь.

До правової основи діяльності ДСБЕЗ належить також Закон України „Про прокуратуру” від 05 листопада 1991 р., де значна увага приділяється організації нагляду прокуратурою за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство.

Принципове значення для правової основи діяльності ДСБЕЗ мають закони України „Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів” від 23 грудня 1993 р. та „Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві” від 23 грудня 1993 р. Якщо перший Закон встановлює державний захист безпосередньо працівників ДСБЕЗ та їх близьких родичів від злочинних посягань на їх життя, здоров'я, майно тощо у зв'язку з оперативно-службовою діяльністю працівників, то другий – заходи захисту осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві (потерпілі, свідки, експерти, спеціалісти, поняті та інші, а також членів їхніх сімей та близькі родичі).

Постанова Кабінету Міністрів України „Про утворення Державної служби боротьби з економічною злочинністю” встановлює факт утворення зазначеної служби, визначає поняття, структуру та основні напрями діяльності.

Отже, правову основу діяльності ДСБЕЗ становить досить широке коло нормативно-правових актів, виданих державними органами різних рівнів. Звісно, вони потребують відповідного удосконалення з урахуванням вимог часу, зі зміною форм злочинної діяльності. Слід зазначити, що існує проект Закону України “Про боротьбу з економічною злочинністю”. Цей проект визначає головні напрями загальнодержавної політики та статус державних органів, що здійснюють боротьбу з економічною злочинністю, їх функції та правові основи діяльності. Однак, цей проект відкликано 10 січня 2003 року.

Підсумовуючи окреслене вище, слід зауважити, що правова основа діяльності ДСБЕЗ загалом надає можливість вести наступальну, безкомпромісну боротьбу з економічними злочинами. Водночас зміни, які відбуваються в сучасних умовах, та структурна перебудова в економіці, поширеність економічних злочинів, їх суттєвий вплив на економічну та політичну стабільність в Україні потребують подальшого розвитку правової основи боротьби з економічною злочинністю. Зокрема, необхідне прийняття Закону України „Про боротьбу з економічною злочинністю”.

Література:

1. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник, пер. з рос. / О.Ф.Скакун. – Харків: Консум, 2001. – 656 с.

2. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року // Офіційний вісник України. – 2001. – № 21. – Стор. 1.
4. Кримінально-процесуальний кодекс України від 28 грудня 1960 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1961. – № 2. – Ст. 15.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.
6. Кодекс адміністративного судочинства України від 06 липня 2005 року // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35 (№№ 35-36, 37). – Ст. 1358.
7. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
8. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004 р. – № 40 (№№ 40-42). – Ст. 1530.
9. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 303.
10. Господарський процесуальний кодекс України від 06 листопада 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.
11. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20.
12. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
13. Про державну податкову службу в Україні: Закон України від 04 грудня 1990 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 6. – Ст. 37.
14. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.
15. Про прокуратуру: Закон України від 05 листопада 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 793.
16. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23 грудня 1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994 р. – № 11. – Ст. 50.
17. Про боротьбу з корупцією: Закон України від 05 жовтня 1995 року // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 34, Ст. 266.
18. Про державну службу: Закон України від 16 грудня 1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.
19. Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України: Закон України від 22 лютого 2006 року // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 29. – Ст. 1062.

20. Про загальну структуру і чисельність Міністерства внутрішніх справ України: Закон України від 10 січня 2002 року // Офіційний вісник України. – 2002. – № 5. – Ст. 10.
21. Про Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Указ Президента України № 1138/2000 від 17 жовтня 2000 року // Офіційний вісник України. – 2000. – № 42. – Ст. 22.
22. Про заходи щодо реформування системи органів Міністерства внутрішніх справ України: Указ Президента України № 245/2008 від 20.03.2008 року // Офіційний вісник Президента України. – 2008. – № 8. – Ст. 28
23. Про утворення Державної служби боротьби з економічною злочинністю: Постанова Кабінету Міністрів України № 510 від 05 липня 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=510-93-%EF&key=4/UMfPEGznhhsSo.ZixCcDNDHdlzksFggkRb1lc>
24. Про затвердження Переліку посад начальницького складу підрозділів боротьби з економічною злочинністю органів внутрішніх справ, за якими зараховується час проходження служби на пільгових умовах з розрахунку один місяць служби за півтора місяця: Наказ МВС України № 722 від 20 липня 2006 року // Офіційний вісник України. – 2006. – № 31. – Ст. 407.

ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ОБ'ЄКТІВ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ

Юркова Євгенія Валеріївна

викладач кафедри загальноправових дисциплін Херсонського юридичного інституту Харківського національного університету внутрішніх справ, магістр права

Розробкою проблем адміністративно-правової охорони об'єктів промислової власності займались вчені Г.О. Андрощук, В.В. Галуцько, С.О. Довгий, В.С. Дроб'язко, В.О. Жаров, Т.Г. Захарченко, Л.І. Ніколаєнко, О.Я.Савченко, Г.В. Черевко, Л.Ю. Федченко, Р.Б. Шишка та ін. Поряд з цим як теорія адміністративного права так і в правозастосовна діяльність публічної адміністрації, у зазначеній сфері, потребує подальших пошуків, з метою забезпечення ефективної охорони об'єктів промислової власності засобами адміністративного права [1-5].

При цьому завжди треба пам'ятати, що до одного із провідних принципів патентного права відноситься – надання охорони лише тим розробкам, які в офіційному порядку визначні патентно-спроможними винаходами, корисними моделями і промисловими зразками.

З урахування позицій вище зазначених вчених слід зробити наступні висновки:

1) адміністративно-правова охорона промислової власності полягає в тому, що суб'єкт публічної адміністрації – Державний департамент інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України, за визначеними адміністративними процедурами видає автору об'єкту промислової власності публічний охоронний документ, адміністративний за своєю сутністю – патент;

2) одним із викликів у сфері адміністративно-правової охорони інтелектуальної власності є розповсюдження охоронного характеру патентних прав на об'єкти промислової власності межами однієї країни, при цьому автор в інших країнах має протягом певного терміну право пріоритету на отримання додаткового патенту;

3) до напрямків покращення адміністративно-правової охорони інтелектуальної власності слід віднести наступне: ввести до КУПАП доповнення, щодо встановлення адміністративної відповідальності за безпідставне продовження дії права інтелектуальної власності; встановити адміністративну відповідальність із сплатою паушального штрафу, якщо правопорушник не знав або з певних причин не міг знати, що у його діях є порушення прав суб'єкта інтелектуальної власності; встановити межі розмірів разового стягнення для всіх об'єктів інтелектуальної власності.

Література:

1. Черевко Г.В. Інтелектуальна власність : [навчальний посібник] / Г.В. Черевко. – К. : Знання, 2008. – 412 с.
2. Інтелектуальна власність в Україні правові засади та практика : [науково-практичне видання у 4-х т.] / [С.О. Довгий, В.С. Дробязко В.О. Жаров та ін.]; за ред. О.Д. Свяцького. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 1999. – Т. 1 : Право інтелектуальної власності. – 500 с.
3. Інтелектуальна власність в Україні : правові засади та практика : [науково-практичне видання у 4-х т.] / [Г.О. Андрощук, С.О. Довгий, В.С. Дробязко та ін.]; за ред. В.Л. Петрова, В.О. Жарова. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 1999. – Т. 3 : Промислова власність. – 656 с.
4. Стрижак О.О. Інтелектуальна власність : [навчальний посібник] / О.О. Стрижак. – Х. : Вид-во ХНЕУ, 216 с.
5. Полікарпов В.Д. Авторські права та інтелектуальна власність : [підручник] / В.Д. Понікаров, О.О. Єрмоленко, І.А. Медведєв. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2008. – 304.

СТРУКТУРА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕДУРИ

Юшкевич Олена Геннадіївна

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри адміністративного права навчально-наукового інституту права, економіки та соціології Харківського національного університету внутрішніх справ

Сьогодні питання здійснення адміністративних процедур в Україні, подібних до європейських зразків, посідає центральне місце у становленні науки адміністративного та адміністративно-процесуального права.

Адміністративна процедура має певну структуру – внутрішню будову – систему різноманітних адміністративних проваджень, розмежованих цілями, завданнями й предметом здійснюваних публічною адміністрацією управлінських дій. Кожне провадження має чотирирівневу структуру: дії – етапи – стадії – провадження. Провадження проходить декілька фаз розвитку або стадій, які послідовно змінюють одна одну. У більшості стадій провадження можна виділити етапи – сукупність дій, спрямованих на досягнення певної внутрішньостадійної проміжної мети. Для етапів характерна наявність певних безпосередніх цілей та завдань, а також кола суб'єктів їх здійснення.

Необхідно звернути увагу на те, що є дві моделі адміністративної процедури, які мають різну структуру. Перша, модель процедури підготовки та видання нормативного акту, друга, – модель процедури з підготовки і прийняття індивідуальних актів.

I. Процедура підготовки та видання нормативного акту може бути представлена у вигляді такого алгоритму:

- постановка питання про необхідність видання нормативного акту (виявлення ініціативи);
- розв'язання питання про розробку проекту документа;
- підготовка до роботи над проектом документа;
- додаткова проробка матеріалу з питань плану, систематизації матеріалу, конкретизації проблематики;
- підготовка проекту документа;
- попереднє обговорення проекту документа з зацікавленими службами та підрозділами, візування документа;
- обговорення проекту документа у керівника (на колегії, оперативній нараді);
- прийняття та затвердження документа;
- у разі потреби державна реєстрація нормативного акта в органах Міністерства юстиції;
- публікація (розмноження) документа і доведення його до виконавців та

заінтересованих відомств, служб, посадових осіб.

Досить складна процедура підготовки й прийняття нормативних актів має на меті максимально попереджати виникнення суперечливих, безперспективних або навіть дискредитуючих систему актів.

II. Процедура з підготовки і прийняття індивідуальних актів (адміністративне провадження) складається з:

1. Стадія порушення адміністративної справи.

1.1. Етап подання звернення до публічної адміністрації.

1.1.1. Дії Заявника щодо складання звернення.

1.1.2. Дії Заявника щодо безпосереднього подання звернення до публічної адміністрації.

1.2. Етап відкриття адміністративного провадження.

1.2.1. Дії публічної адміністрації щодо розгляду підстав для прийняття звернення.

1.2.2. Дії публічної адміністрації щодо безпосереднього прийняття звернення Заявника та відкриття адміністративної справи.

2. Стадія підготовки адміністративної справи до розгляду.

2.1. Етап збору інформації щодо вирішення адміністративної справи.

2.1.1. Дії щодо прийняти рішення про витребування документів та інших матеріалів;

2.1.2. Дії щодо наведення необхідних довідок;

2.1.3. Дії щодо призначення експертизи;

2.1.4. Дії щодо вирішення питання про необхідність залучення свідків, спеціаліста, перекладача.

3. Стадія розгляду та вирішення адміністративної справи.

3.1. Етап розгляду адміністративної справи.

2.2.1.1. Дії щодо підготовки для розгляду адміністративної справи.

2.2.1.2. Дії щодо дослідження доказів (заслуховуються пояснення осіб, які беруть участь у адміністративній справі, показання свідків, досліджуються письмові та речові докази) з точки зору їх достатності і достовірності, на основі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, необхідних для правильного вирішення справи.

2.3.2. Етап вирішення адміністративної справи.

2.3.2.1. Дії щодо ухвалення адміністративного акту.

2.3.2.2. Дії щодо проголошення адміністративного акту.

2.4. Стадія перегляду адміністративного акту в апеляційному порядку (апеляційне провадження).

2.5. Стадія перегляду адміністративного акту в касаційному порядку

(касаційне провадження).

2.6. Стадія виконання прийнятого адміністративного акту (виконавче провадження)¹.

Література:

1. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч / [Ред. колегія: В.Б. Авер'янов]. – К.: Видавництво „Юридична думка”, 2004. – 584 с.

¹ Враховуючи те, що стадії перегляду адміністративного акту в апеляційному, касаційному порядку та виконання прийнятого адміністративного акту самі утворюються із структурних елементів, які за назвою і змістом подібні до трьох обов'язкових стадій провадження, тому вони і отримали назву „проваджень”, оскільки за своєю сутністю набагато змістовніші у порівнянні із іншими стадіями адміністративного процесу.

ЗМІСТ

Частина I

Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових вчень. Філософія права

<i>Балан Андрій Степанович</i> ВИДИ ДОГОВОРІВ В РИМСЬКОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ.....	3
<i>Грекул-Ковалик Тетяна Анатоліївна</i> ВИДИ ЕФЕКТИВНОСТІ НОРМ ЗАКОНОДАВСТВА.....	8
<i>Довганчук Сергій Миколайович</i> ПРОБЛЕМИ САМОВРЯДУВАННЯ ТРЕТЕЙСЬКОГО СУДДІВСТВА В УКРАЇНІ.....	12
<i>Жаровська Ірина Мирославівна</i> ТРАКТУВАННЯ КАТЕГОРІЇ «ВЛАДА» У ЮРИДИЧНІЙ НАУЦІ.....	14
<i>Кочкодан Ігор Вікторович</i> ЛЮСТРАЦІЯ І ПРАВО НА ПОВАГУ ДО ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ: ДОСВІД ДЕРЖАВ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ.....	17
<i>Мартинюк Олексій Володимирович</i> МЕТА ПОКАРАННЯ ДЛЯ ЖІНКИ, ЩО ВЧИНИЛА ЗЛОЧИН ЗА ЛИТОВСЬКИМ СТАТУТОМ.....	18
<i>Мельниченко Руслан Володимирович</i> РЕЛІГІЙНА ПРАВОСВІДОМІСТЬ – ЯК ОСОБЛИВИЙ СТРУКТУРНИЙ ЕЛЕМЕНТ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ.....	22
<i>Торончук Іван Желувич</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ ІСТОРІЇ ТРУДОВОГО СУДУ НА БУКОВИНІ У СКЛАДІ РУМУНІЇ (1933-1940 РР.).....	26
Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Міжнародне право	
<i>Василевич Марина Віталіївна</i> ФІНАНСОВА СКЛАДОВА НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДОВОЇ ВЛАДИ.....	30

<i>Корейба Ігор Вячеславович</i> ПОВНОВАЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ У СФЕРІ ДОСТРОКОВОГО ПРИПИНЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ.....	34
<i>Марусяк Олександр Васильович</i> ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ АКТИВНОГО ВИБОРЧОГО ПРАВА В УКРАЇНІ.....	38
<i>Павловська Наталія Володимирівна</i> ПРОЦЕДУРА ІМПІЧМЕНТУ: МЕХАНІЗМ ЗАСТОСУВАННЯ.....	41
<i>Павишук Катерина Олександрівна</i> ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО, ДЕРЖАВНОГО ТА ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ.....	43
<i>Фелді Олексій Вікторович</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОТВОРЧОСТІ У КОНТЕКСТІ СУДОВО-ПРАВОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ: ПОГЛЯД В МИНУЛЕ ТА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ.....	45
Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне та податкове право. Муніципальне право	
<i>Борсук Наталія Яківна</i> ПРОБЛЕМИ ПРИТЯГНЕННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЗАХИСТ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ.....	51
<i>Гречанюк Сергій Костянтинівич</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО–ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НЕУРЯДОВИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ.....	54
<i>Довгополик Анна Анатоліївна</i> ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ „КРЕДИТНА СПІЛКА”.....	55
<i>Дьомін Ігор Анатолійович</i> МЕТОДИ, ЯКІ ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ПРАЦІВНИКАМИ МІЛІЦІЇ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ.....	59
<i>Єщук Ольга Михайлівна</i> МІЖНАРОДНІ ЗАСАДИ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	61

<i>Коляда Оксана Петрівна</i> ПРИВАТНИЙ НОТАРІУС – СЛУЖБОВА ОСОБА.....	63
<i>Мазур Анатолій Васильович</i> «ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ З ПИТАНЬ МИТНОЇ СПРАВИ»: СУВОРА АБО КОНТЕКСТУАЛЬНА НЕЯВНА ДЕФІНІЦІЯ?.....	65
<i>Підвальна Мирослава Зіновіївна</i> ЩОДО РОЗУМІННЯ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЯК ПРИНЦИПУ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ.....	67
<i>Рибакова Марія Володимирівна</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРИ ПОРУШЕННІ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ.....	69
<i>Риженко Ірина Миколаївна</i> АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДІЛЬНИЧНИХ ІНСПЕКТОРІВ МІЛІЦІЇ МВС УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	72
<i>Черниш Інна Анатоліївна</i> ЗОВНІШНІ ЕЛЕМЕНТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВНУТРІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ.....	74
<i>Шарий Юрій Анатолійович</i> ПРАВОВА ОСНОВА ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ БОРОТЬБИ З ЕКОНОМІЧНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ.....	75
<i>Юркова Євгенія Валеріївна</i> ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ОБ'ЄКТІВ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ.....	80
<i>Юшкевич Олена Геннадіївна</i> СТРУКТУРА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕДУРИ.....	82

Частина II

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право**

<i>Апанасюк Микола Петрович</i> ДОГОВІР РЕНТИ ТА ЙОГО ОЗНАКИ.....	3
---	---

<i>Зеліско Алла Володимирівна</i> НАУКОВІ ПАРКИ ЯК ВИД ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПРИВАТНОГО ПРАВА.....	6
<i>Іванченко Оксана Павлівна</i> ДО ПИТАННЯ ПРО КОНЦЕПЦІЮ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДГОТОВКИ СПРАВИ ДО СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ.....	8
<i>Маслов Артем Миколайович</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАПОВІТУ ПОДРУЖЖЯ В СПАДКОВОМУ ПРАВІ.....	12
<i>Назаренко Олена Олександрівна</i> МАТЕРІАЛЬНО-ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН ЗА УЧАСТЮ АДВОКАТА.....	15
<i>Нікітін Артем Олегович</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ВОЛОДІННЯ ЯК РЕЧОВОГО ПРАВА НА ЧУЖЕ МАЙНО ЗА ЧИННИМ ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ НІМЕЧЧИНИ.....	17
<i>Свіжа Ольга Олегівна</i> ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ДИТЯЧОГО БУДИНКУ СІМЕЙНОГО ТИПУ.....	19
<i>Стахеєва Ганна Олександрівна</i> ОСНОВНІ НЕДОЛІКИ МЕХАНІЗМУ КОНТРОЛЮ ЗА КОНЦЕНТРАЦІЯМИ ЗГІДНО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В СВІТЛІ АНТИМОНОПОЛЬНОГО ПРАВА ЄС.....	22
<i>Стахеєва-Боговик Ольга Олександрівна</i> ВИЗНАЧЕННЯ ЦЕНТРУ ОСНОВНИХ ІНТЕРЕСІВ БОРЖНИКА (СОМІ) У СПРАВАХ ПРО ТРАНСКОРДОННУ НЕСПРОМОЖНІСТЬ.....	24
<i>Тимченко Геннадій Петрович</i> ПРИНЦИП ЗАКОННОСТІ В ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ.....	26
Господарське право. Господарське процесуальне право	
<i>Батрин Станіслав Віталійович</i> ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ВІДНОСИН МІЖ ЗАСНОВНИКАМИ ТА ДЕРЖАВНИМ РЕЄСТРАТОРОМ У ПРОЦЕСІ СТВОРЕННЯ КОРПОРАЦІЇ.....	31
<i>Годулян Наталія Сергіївна</i> СПІВВІДНОШЕННЯ ОПЕРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКИХ САНКЦІЙ ТА ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	32

<i>Олейников Олег Валентинович</i> РУКОВОДЯЩИЕ КАТАЛОГИ КАК СРЕДСТВО ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В КИТАЕ.....	35
<i>Олефір Андрій Олександрович</i> ДО ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ БУКМЕКЕРСЬКИХ КОНТОР В УКРАЇНІ.....	39
<i>Петренко Юлія Володимирівна</i> ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ВИДАЧІ ЛІЦЕНЗІЇ НА ЗДІЙСНЕННЯ ПЕВНОГО ВИДУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	42
<i>Рабенко Сергій Львович</i> ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ШЛЯХОМ ОСПОРЮВАННЯ АРБИТРАЖНИХ РІШЕНЬ.....	46
<i>Стусенко Максим Леонідович</i> ЩОДО КОМПЕТЕНЦІЇ ТРЕТЕЙСЬКИХ СУДІВ В УКРАЇНІ.....	49

Фінансове право. Банківське право

<i>Волкова Наталія Володимирівна</i> ПРО ПІДВИЩЕННЯ ПРОЖИТКОВОГО МІНІМУМУ ТА ЗАКОНОДАВЧУ ТЕХНІКУ.....	52
<i>Ступак Андрій Сергійович</i> ВСТУПНИЙ БАНКІВСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ЗАСІБ ПОПЕРЕДЖЕННЯ НЕСТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ.....	53

Екологічне право. Земельне право. Аграрне право

<i>Антонюк Уляна Василівна</i> ПОНЯТТЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У ПРОЦЕСІ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ.....	57
--	----

Право інтелектуальної власності та його захист. Інформаційне право

<i>Різник Юрій Сергійович</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В УКРАЇНІ.....	60
<i>Селезньова Ольга Миколаївна</i> ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО: АСПЕКТ ГАЛУЗЕВОЇ ПРИНАЛЕЖНОСТІ.....	64

Частина III

Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право. Криміналістика. Криминологія. Кримінально-виконавче право

<i>Безуглий Леонід Анатолійович</i> ПЕРЕВАГИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА КОМП'ЮТЕРНІ ПРОГРАМИ І БАЗИ ДАНИХ.....	3
<i>Безуглий Леонід Анатолійович</i> ПРОБЛЕМИ ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИ ЗЛОЧИННОМУ ПОРУШЕННІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА КОМП'ЮТЕРНІ ПРОГРАМИ І БАЗИ ДАНИХ.....	4
<i>Богачук Василь Степанович</i> ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ ПІДРОБЛЕННЮ ГРОШЕЙ В УКРАЇНІ.....	6
<i>Богачук Василь Степанович, Мацишин В'ячеслав Станіславович</i> АНАЛІЗ ПОШИРЕННЯ ФАЛЬШИВОМОНЕТНИЦТВА В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ВВЕДЕННЯ В ОБІГ УКРАЇНСЬКОЇ ГРИВНІ (1995-1997 РОКИ).....	7
<i>Герасимов Роман Разяпович</i> ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ МОДЕЛЮВАННЯ ЗЛОЧИНЦЯ ПРИ РОЗКРИТТІ І РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ.....	12
<i>Дубець Оксана Степанівна</i> ОСОБЛИВОСТІ СЛІДЧОГО ОГЛЯДУ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ПІДРОБЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ, ПЕЧАТОК, ШТАМПІВ, БЛАНКІВ ТА ЇХ ЗБУТУ.....	15
<i>Загурський Олександр Богданович</i> СПРОЩЕНИЙ ПОРЯДОК СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ.....	16
<i>Ігнат'єва Анастасія Ігорівна</i> СПІВУЧАСТЬ У ЗЛОЧИНАХ, ВЧИНЕНИХ ЗА ПОПЕРЕДНЬОЮ ЗМОВОЮ.....	19
<i>Карабанов Дмитро Олександрович</i> ТАКТИЧНА ОПЕРАЦІЯ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ АВТОТРАНСПОРТНИМ ЗАСОБОМ.....	22

<i>Карabanов Дмитро Олександрович</i> ЕТАПИ ПРОВЕДЕННЯ ТАКТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ АВТОТРАНСПОРТНИМ ЗАСОБОМ.....	24
<i>Кожакарь Іван Юрійович</i> КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД В ХОДІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИЙОМІВ ДАКТИЛОСКОПЮВАННЯ НЕВПІЗНАНИХ ТРУПІВ.....	25
<i>Комарницька Оксана Богданівна</i> ЗБИРАННЯ ТА НАДАННЯ ДОКАЗІВ ЧИ ІНФОРМАЦІЇ У СПРАВАХ ПРИВАТНОГО ОБВИНУВАЧЕННЯ.....	27
<i>Кузнецов Віталій Володимирович</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ШКОДИ В ОКРЕМИХ ПОСТАНОВАХ ПЛЕНУМУ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ.....	29
<i>Любчик Віктор Борисович</i> СКЛАДОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИННИХ ПОСЯГАНЬ НА ВАНТАЖІ В МОРСЬКИХ ПОРТАХ.....	31
<i>Назаренко Дмитрій Александрович</i> К ВОПРОСУ КАРИ КАК ПРИЗНАКА НАКАЗАННЯ.....	34
<i>Прокоп'юк Олег Іванович</i> ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ПРИ ЗЛОЧИННИХ ПОРУШЕННЯХ АВТОРСЬКОГО ПРАВА ТА СУМІЖНИХ ПРАВ.....	36
<i>Репешко Павло Іванович</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ВИСНОВКУ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ПРИ РОЗГЛЯДІ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ В СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ.....	38
<i>Русанова Олеся Геннадіївна</i> ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ТА ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ ЯК ОРГАНУ ДІЗНАННЯ.....	41
<i>Сапельнікова Юлія Олександрівна</i> ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ.....	44
<i>Старушкевич Анатолій Володимирович</i> ПРЕДМЕТ БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО ЗАМАХУ ЯК СТРУКТУРНИЙ ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ.....	47

<i>Старушкевич Анатолій Володимирович, Літвін Валерій Валерійович</i> СЛІДОВА КАРТИНА ЯК СТРУКТУРНИЙ ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ.....	53
<i>Толокольніков Станіслав Валерійович</i> ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ПРАВСУБ'ЄКТНОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ.....	60
<i>Третьяк Катерина Володимирівна</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ КАРНОГО РОЗШУКУ ЩОДО ПЕРСОНІФІКАЦІЇ НЕВПІЗНАНИХ ТРУПІВ.....	62
<i>Узунова Оксана Василівна, Соснін Станіслав Петрович</i> ДО ПИТАННЯ ПРО МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ В ГАЛУЗІ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА.....	64
<i>Чорний Андрій Михайлович</i> СПОСІБ ЗЛОЧИНУ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОРИСЛИВИХ УБИВСТВ.....	67
<i>Яремко Галина Зіновіївна</i> ПОСИЛАННЯ НА ДЖЕРЕЛА ПРАВА, ДО ЯКИХ ВІДСИЛАЮТЬ БЛАНКЕТНІ ДИСПОЗИЦІЇ СТАТЕЙ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КК УКРАЇНИ, ПРИ ЗДІЙСНЕННІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ.....	69

Трудове право та право соціального забезпечення

<i>Михайлова Оксана Едуардівна</i> ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНСЬКИХ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ ЗА КОРДОНОМ.....	72
<i>Новіков Денис Олександрович</i> ЩОДО ФАКТОРІВ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	73

Підписано до друку 18.02.2010
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 100 прим.

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99, 063 300 86 72
E-mail: tooums@ukr.net

